МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

ГУМАНІТАРНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Виконала: студентка, IV курсу,
групи 6.0542-с
спеціальності 054 «Соціологія»
освітньої програми «Соціологія»
А.І. Кудрявська

Керівник: доцент, доцент
кафедри соціології, к.соц.н.,
Ю.О. Приймак

Рецензент: доцент кафедри
соціології, к.соц.н.,
О.В. Бондаренко

Запоріжжя – 2026

Факультет Соціології та управління
Кафедра Соціології
Рівень вищої освіти Бакалавр
Спеціальність 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
В. О. Скворець _____
15 грудня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Кудрявській Аліні Іванівні

1. Тема роботи (проєкту) Гуманітарні організації у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні
Керівник роботи: Приймак Ю.О., кандидат соціологічних наук, доцент
Затверджені наказом ЗНУ від «12» грудня 2025 року № 1795-с
2. Строк подання студентом роботи 10 червня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи 1. Білоус Л. М. Значення та завдання діяльності гуманітарних організацій. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. №3 (33). С. 794–803.; 2. Возняк Г. В., Сороковий Д. О. Територіальні громади в умовах війни в україні: стан, особливості функціонування та розвитку. *Фінансовий простір*. 2024. № 1 (55). С. 20–36.; 3. Сабадаш Н. В. Локалізація національної гуманітарної політики в умовах повномасштабної війни в Україні. *Влада та управління*. 2022. № 9. С. 95–104.; 4. Хар О. Ю. Класифікація міжнародних неурядових організацій: ключові функціональні особливості. *Регіональні студії*, 2019. С.94–99.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Уточнити основні поняття дослідження: «прифронтові території», «гуманітарні організації», «соціальний розвиток». 2. Проаналізувати основні дослідження гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні. 3. Визначити методологічні підходи дослідження гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні. 4. Дослідити детермінанти соціального розвитку прифронтових громад в Україні. 5. Проаналізувати соціальні функції та функції гуманітарних організацій у прифронтових громадах в Україні. 6. Зробити аналіз класифікацій та етапів розвитку гуманітарних організацій в умовах війни. 7. Проаналізувати результати дослідження ролі БО «Координаційний гуманітарний центр» у розвитку прифронтових громад в Запорізькій області;. 8. Надати рекомендації щодо оптимізації соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

---

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Приймак Ю.О., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології	05.01.26	05.01.26
Розділ 2	Приймак Ю.О., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології	10.02.26	10.02.26
Розділ 3	Приймак Ю.О., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології	07.04.26	07.04.26

7. Дата видачі завдання 15 грудня 2025р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Грудень 2025	*виконано*
2.	Опрацювання наукових джерел	Грудень 2025	*виконано*
3.	Робота над вступом	Січень 2026	*виконано*
4.	Робота над першим розділом	Січень 2026	*виконано*
5.	Робота над другим розділом	Лютий 2026	*виконано*
6.	Проведення соціологічного дослідження	Березень 2026	*виконано*
7.	Робота над третім розділом	Квітень 2026	*виконано*
8.	Робота над висновками	Травень 2026	*виконано*

Студент _____ А.І Кудрявська

Керівник роботи (проєкту)_____ Ю.О Приймак

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.С.Сорокіна

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: складається зі 65 сторінок, 56 позиції у списку літератури, 4 додатків.

ГУМАНІТАРНІ ОРГАНІЗАЦІЇ, СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК, ПРИФРОНТОВІ ГРОМАДИ, ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА, ВРАЗЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ

Мета наукового дослідження: теоретичний та практичний аналіз ролі гуманітарних організацій у процесах соціального розвитку прифронтових громад України.

Об'єкт наукового дослідження: гуманітарні організації, що здійснюють діяльність на територіях прифронтових громад України.

Предмет наукового дослідження: соціальна місія, функції, форми взаємодії та вплив гуманітарних організацій на соціальний розвиток прифронтових громад.

Методи наукового дослідження: аналіз, синтез, індукції, дедукції, системно-структурний аналіз, порівняння, контент-аналіз, статистичний опитування.

Гіпотеза дослідження: гуманітарні організації відіграють визначальну роль у соціальному розвитку прифронтових громад, оскільки їх діяльність сприяє не лише задоволенню базових потреб населення, а й відновленню соціальної інфраструктури, зміцненню інституційної спроможності громади та формуванню соціальної стійкості в умовах війни.

Висновки: 1. Соціальний розвиток прифронтових громад в умовах війни залежить від комплексу безпекових, соціальних та економічних чинників і потребує системної гуманітарної підтримки населення.

2. Підвищення ефективності діяльності гуманітарних організацій можливе шляхом розвитку довгострокових програм підтримки, посилення міжсекторальної взаємодії та активного залучення населення до відновлення громад.

SUMMARY

Diploma thesis consists of 65 pages, 56 literature sources, 4 annexes.

SOCIAL WORKER, OBJECTIVE BURNOUT, STAGES OF OBJECTIVE BURNOUT, FACTORS OF OBJECTIVE BURNOUT, PREVENTION OF OBJECTIVE BURNOUT

Research purpose is to theoretical and practical analysis of the role of humanitarian organizations in the processes of social development of frontline communities in Ukraine.

Research object is the humanitarian organizations operating in the territories of frontline communities of Ukraine.

Research subject is social mission, functions, forms of interaction and impact of humanitarian organizations on the social development of frontline communities.

Research methods are analysis, synthesis, induction, deduction, system-structural analysis, comparison, content analysis, statistical and generalization of practical experience.

Research hypothesis is humanitarian organizations are a determining factor in the social development of frontline communities, as their activities contribute not only to meeting the basic needs of the population, but also to restoring social infrastructure, strengthening the institutional capacity of the community, and building social resilience in wartime.

Conclusions: 1. The social development of frontline communities in wartime depends on a complex of security, social, and economic factors and requires systematic humanitarian support for the population.

2. Increasing the effectiveness of humanitarian organizations is possible through the development of long-term support programs, strengthening intersectoral cooperation and active involvement of the population in the restoration of communities.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНИ 9
1. 1. Уточнення головних понять: «прифронтові території», «гуманітарні організації», «соціальний розвиток» 9
1.2. Стан наукових досліджень питання гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в України 12
1.3. Принципи та методи дослідження гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні 19
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ 24
2.1. Детермінанти соціального розвитку прифронтових громад 24
2.2. Соціальна місія та функції гуманітарних організацій у прифронтових громадах 29
2.3. Класифікація та етапи розвитку гуманітарних організацій у прифронтових громадах 33
РОЗДІЛ 3 ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ 43
3.1. Результати дослідження ролі БО «Координаційний гуманітарний центр» у розвитку прифронтових громад Запорізької області 43
3.2. Рекомендації з оптимізації соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій 51
ВИСНОВКИ 57
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 60
ДОДАТКИ 66

ВСТУП

Актуальність дослідження. Початок повномасштабного вторгнення РФ на територію України зумовив суттєві трансформації в життєдіяльності мільйонів громадян, насамперед у гуманітарній сфері. Вже з перших днів збройної агресії у лютому 2022 року провідну роль у реагуванні на гуманітарні виклики взяли на себе інститути громадянського суспільства та неурядові організації, діяльність яких була спрямована на задоволення нагальних потреб населення. На сьогодні як національні, так і міжнародні гуманітарні організації є провідними агентами реагування на наслідки конфлікту, забезпечуючи підтримку у сфері базових потреб, соціального захисту, медичного забезпечення та інтеграції вразливих категорій населення. Водночас органи державної влади зі свого боку оперативно відреагували на кризову ситуацію, забезпечуючи надання допомоги постраждалим категоріям населення та сприяючи координації процесів гуманітарної підтримки. Прифронтові громади перебувають під постійним тиском гуманітарних ризиків та соціальних дисбалансів, тому дослідження ролі гуманітарних організацій у їх соціальному розвитку набуває значущості як теоретично, так і практично.

Стан наукової розробки проблеми демонструє зростання кількості досліджень у сфері гуманітарної діяльності, однак значна частина праць зосереджена на загальних концептах гуманітарної допомоги або на аналізі допомоги внутрішньо переміщеним особам, як от дослідження Л. Білоус, І. Бєсєдіна, М. Лехолетова, Т. Лях, Т. Спіріної, О. Старєва, О. Хар. Варто звернути увагу на дослідження соціального захисту у прифронтових громадах, що розкривають широку палітру проблем доступу до соціальних послуг, як от Н. Кравець, Н. Климчук, В. Красилюк, К. Леміш, А. Сова, О. Токаренко. Національні та регіональні аналізи гуманітарних програм описують конкретні випадки діяльності NGO, наприклад напрацювання таких науковців як О. Івасечко, Ю. Кабанець, В. Куделя, В. Кожевникова, Я. Турчин, А. Хелашвілі, О. Цебенко. На міжнародному рівні дослідження, зокрема щодо кластерного

підходу гуманітарної відповіді, демонструють актуальні тенденції координації гуманітарних акторів, проте потребують адаптації до специфіки умов тривалої війни в Україні та прифронтових громад.

Проблемна ситуація полягає в тому, що існують суперечності між об'єктивною потребою прифронтових громад України у комплексному соціальному розвитку в умовах тривалої війни та обмеженою системністю інтеграції гуманітарних організацій у довгострокові стратегії розвитку цих громад, а також у необхідності наукового обґрунтування ролі гуманітарних організацій не лише як інструменту подолання кризових наслідків війни, а як повноцінного чинника формування соціальної стійкості та довгострокового розвитку прифронтових громад.

Об'єкт. Гуманітарні організації, що здійснюють діяльність на територіях прифронтових громад України.

Предмет. Соціальна місія, функції, форми взаємодії та вплив гуманітарних організацій на соціальний розвиток прифронтових громад.

Метою дослідження є теоретичний та практичний аналіз ролі гуманітарних організацій у процесах соціального розвитку прифронтових громад України.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких наукових *завдань:*

– уточнити основні поняття дослідження : «прифронтові території», «гуманітарні організації», «соціальний розвиток»;

– проаналізувати основні дослідження гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні;

– визначити методологічні підходи дослідження гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні;

– дослідити детермінанти соціального розвитку прифронтових громад в Україні;

– проаналізувати соціальні функції та функції гуманітарних організацій у прифронтових громадах в Україні;

– зробити аналіз класифікацій та етапів розвитку гуманітарних організацій в умовах війни;

– проаналізувати результати дослідження ролі БО «Координаційний гуманітарний центр» у розвитку прифронтових громад в Запорізькій області;

– надати рекомендації щодо оптимізації соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій.

Для реалізації поставлених завдань роботи були використані такі *методи наукового дослідження:* аналіз, синтез, індукції, дедукції, системно-структурний аналіз, порівняння, контент-аналіз, статистичний, опитування та узагальнення практичного досвіду.

Гіпотеза дослідження. Гуманітарні організації є визначальним чинником соціального розвитку прифронтових громад, оскільки їх діяльність сприяє не лише задоволенню базових потреб населення, а й відновленню соціальної інфраструктури, зміцненню інституційної спроможності громади та формуванню соціальної стійкості в умовах війни.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНИ

1. 1. Уточнення головних понять: «прифронтові території», «гуманітарні організації», «соціальний розвиток»

Умови повномасштабної війни в Україні змінили сутність і практичне наповнення низки соціальних та гуманітарних понять. Категорії, що традиційно використовувались для аналізу діяльності гуманітарних організацій та розвитку територіальних громад, набули нових значень, що зумовлені специфікою прифронтових територій. Потреба в уточненні та адаптації понятійного апарату дослідження до сучасних реалій виникає ще й тому що аналіз наукових джерел засвідчив відсутність єдиного підходу до тлумачення основних понять, пов'язаних із діяльністю гуманітарних організацій та соціальним розвитком прифронтових громад.

Для дослідження на тему «Гуманітарні організації у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні» можуть бути актуальними такі визначення:

Прифронтові території – декілька регіонів чи їх частини, території яких розташовані на відстані до 100 кілометрів вздовж лінії зіткнення або українсько-російського державного кордону, або тимчасово окупованої Російською Федерацією території України, проживання і ведення господарської діяльності на яких особливо небезпечне. Два критерії згідно з якими територія набуває такого статусу: 1) території чи їх частини, які віднесені в установленому законодавством порядку до територій активних бойових дій; 2) території чи їх частини, які віднесені в установленому законодавством порядку до територій можливих бойових дій [30].

Гуманітарні організації – це громадські об'єднання із статусом юридичної особи, благодійні організації, релігійні організації – юридичні особи, включені

до Реєстру неприбуткових установ та організацій, а також акредитовані представництва іноземних держав, відокремлені підрозділи (представництва, філії) міжнародних та іноземних гуманітарних організацій (без утворення юридичної особи), що провадять діяльність у сфері гуманітарного реагування в Україні, Товариство Червоного Хреста України та його місцеві організації із статусом юридичної особи, через які це товариство здійснює свою діяльність відповідно до Статуту Товариства Червоного Хреста України та Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» [31].

Соціальний розвиток – це специфічний різновид соціальних змін. На відміну від поняття «соціальні зміни», соціальний розвиток несе в собі оцінний компонент. Це поняття фіксує процеси вдосконалення, поліпшення, зростання. Серед важливих факторів соціального розвитку виділяють такі: спрямованість (наявність певного континууму змін, усталеного ряду якісно різних станів); усталеність, відчутність зворотності кількісних та якісних змін; закономірність [42, с.44].

Війна – це соціально-політичне явище, крайня форма розв’язання соціально-політичних, ідеологічних, економічних, територіальних, етнонаціональних, релігійних чи інших суперечностей між державами, народами, націями, урядами, спільнотами або воєнізованими групами, що відбувається за допомогою організованої збройної боротьби.

Територіальна громада – жителі, об’єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [33].

Гуманітарна катастрофа – порушення усталеного життя значної групи людей (верстви, громади, нації) внаслідок різкого обмеження нормального забезпечення, що виникає як результат воєнних дій, природних стихійних лих, техногенних аварій, економічних і політичних блокад та спричиняє повну втрату засобів до існування і загибель цивільного населення. Надзвичайне кризове, здебільшого незворотне явище.

Гуманітарне реагування – це комплекс дій і заходів, що здійснюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, гуманітарними організаціями з метою забезпечення життєдіяльності населення, подолання або мінімізації негативних наслідків складних життєвих обставин, захисту життя і здоров'я населення, проведення евакуації, надання гуманітарної допомоги, соціальних послуг, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, а також для подолання та усунення наслідків збройної агресії або збройного конфлікту, відновлення стану навколишнього природного середовища, об'єктів та споруд систем життєзабезпечення та майна [31].

Гуманітарна діяльність (humanitarian action) – це надання допомоги відповідно до гуманітарних принципів, захист з метою спасіння життів, запобігання та зменшення страждань, збереження гідності людей у кризових ситуаціях, що виникають через збройний конфлікт, небезпеки та інші причини [48].

Гуманітарна допомога (humanitarian aid) – це втручання (intervention) для допомоги людям, які постраждали від стихійних лих і конфліктів, щоб задовольнити їх базові потреби і права [48].

Бенефіціар – це набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом [29].

Гуманітарний кластер, кластерна система або кластерний підхід, – це механізм координації, що використовується в гуманітарній діяльності для забезпечення добре скоординованого та ефективного реагування на гуманітарну кризу або надзвичайну ситуацію [55].

Вразливі групи населення – це особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. Серед ознак, що можуть визначати належність до вразливої категорії виокремлюємо такі: демографічні характеристики (наприклад вік – діти, люди старшого віку); фізичні особливості (люди, що мають

інвалідність, люди з хронічними хворобами або психічними розладами); економічні фактори (безробіття, низький рівень доходу, втрата життєво необхідних ресурсів тощо); статус у суспільстві (представники національних меншин); соціально-політичні чинники (внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій), а також інші обставини, що можуть посилювати ризик страждань, дискримінації чи соціального виключення [34].

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [32].

Зазначені терміни створюють підґрунтя для осмислення засадничих аспектів ролі гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні. Крім того, вони слугують базою для критичного аналізу й опрацювання тематичних наукових джерел та прикладних розвідок.

1.2. Стан наукових досліджень питання гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в України

У сучасному науковому дискурсі проблематика діяльності гуманітарних організацій у контексті соціального розвитку прифронтових громад розглядається як міждисциплінарна, що зумовлює її дослідження у межах різних галузей знань. Провідне місце у вивченні цієї теми посідає соціологія, що аналізує гуманітарні процеси крізь призму соціальної структури суспільства, трансформації соціальних інститутів, динаміки соціальної нерівності та вразливості населення. У межах соціологічного підходу особлива увага приділяється дослідженню соціальних наслідків війни, механізмів адаптації населення до кризових умов, формування соціального капіталу та ролі гуманітарних організацій як агентів соціальних змін у громадах.

Водночас значний внесок у дослідження цієї проблеми здійснюють й інші наукові галузі. Зокрема, соціальна робота зосереджується на практичних аспектах надання допомоги вразливим категоріям населення, організації соціальних послуг та підтримці процесів соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Політологія аналізує гуманітарні організації як суб'єктів публічної політики та елементів системи врядування, зокрема у контексті взаємодії з державними інституціями та міжнародними акторами. Економічна наука досліджує вплив гуманітарної допомоги на розвиток місцевих економік, фінансову спроможність громад та відновлення економічної активності в умовах війни. Водночас публічне управління та адміністрування зосереджується на питаннях координації гуманітарної діяльності, ефективності управлінських рішень та формування партнерських механізмів між органами влади і гуманітарними організаціями. Правові науки розглядають нормативно-правове забезпечення діяльності гуманітарних організацій, гарантії прав отримувачів допомоги та міжнародно-правові аспекти гуманітарного реагування. Психологія, зі свого боку, акцентує увагу на питаннях психосоціальної підтримки населення, подолання травматичного досвіду війни та відновлення психологічного благополуччя постраждалих осіб.

Дослідження проблематики гуманітарних організацій в Україні переважно зосереджується на соціальних наслідках війни, соціальній підтримці вразливих категорій населення, а також функціонуванні громадських організацій і неурядових організацій (НУО) в умовах війни. На жаль, вузькопрофільних праць щодо ролі гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад на сьогодні не багато і здебільшого розглядаються крізь призму соціальної роботи, соціального захисту та громадської активності.

Такі науковці як Н. Кравець, Н. Климчук зазначають, що важливу роль у наданні фінансової та матеріальної підтримки населенню відіграють міжнародні гуманітарні організації. Зокрема, такі інституції, як Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз, здійснюють комплексне гуманітарне реагування шляхом надання

фінансової допомоги, а також забезпечення постраждалого населення медичними препаратами, їжею, питною водою, одягом та іншими предметами першої необхідності. Дослідниці звертають увагу, що соціальні програми допомоги можуть змінюватися з часом, залежно від ситуації в Україні та інтересів країн та організацій, які надають підтримку [16].

Політолог Н. Сабадаш у своєму дослідженні описує те, що повномасштабна війна актуалізувала значення гуманітарної політики, що зумовило необхідність гнучкої трансформації діяльності органів місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного стану. Насамперед постала потреба в оперативному наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам, особливо на початковому етапі збройної агресії, з подальшим забезпеченням їх соціальної адаптації та інтеграції у приймаючі територіальні громади. Вирішення проблем, пов'язаних із вимушеним переміщенням населення, переважно зосереджується на місцевому рівні, де найбільш повно проявляються соціальні та гуманітарні виклики, пов'язані з перебуванням переміщених груп. У цьому контексті одним із стратегічних пріоритетів гуманітарної спільноти має стати розроблення та підтримка довгострокових рішень, спрямованих на відновлення життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб та забезпечення умов для безпечного і гідного життя. Провідного значення набуває розвиток комплексної мережі консультаційних, інформаційних, юридичних і психологічних послуг для зазначеної категорії населення [38].

Соціологи О. Демчик, В. Кречетова, І. Чичановський аналізують діяльність громадської організації «Капеланський батальйон «Маріуполь», що до повномасштабного вторгнення надавала допомогу Збройним Силам України та іншим органам, що стримували збройну агресію, а також особам, які постраждали чи можуть постраждати від такої зброї агресії. Із початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України основними напрямами діяльності стали евакуація цивільного населення, забезпечення продуктами, медикаментами, будівельними матеріалами, психологічна та духовна підтримка постраждалих. У період, коли виїзди для евакуації населення та надання

допомоги на тимчасово окуповані території були обмежені, команда батальйону здійснювала підтримку внутрішньо переміщених осіб з Донецької та Запорізької областей, які перебували на території м. Запоріжжя та у прифронтових населених пунктах. Наразі діяльність команди капеланів і волонтерів зосереджена на регулярних виїздах до прифронтових сіл і міст для забезпечення цивільного населення базовими життєвими потребами, зокрема продовольством, питною водою, медичною допомогою та тимчасовим житлом, залежно від актуальних умов і потреб [9].

Зі свого боку фахівці із соціальної роботи Т. Спіріна, М. Лехолетова та Т. Лях аналізують гуманітарні програми допомоги вразливим групам, зокрема внутрішньо переміщеним особам (ВПО), і підкреслюють важливість таких програм для забезпечення базових потреб та підвищення якості життя населення у кризових умовах. Дослідниці зауважують, що гуманітарна допомога в Україні має відповідати потребам населення, надаватись за сприяння держави, за підтримки донорів, за участі громадських організацій та ініціатив. Це дослідження демонструє, що гуманітарні програми спрямовані на забезпечення базових потреб і соціальний супровід вразливих груп населення у воєнний час [43].

Дослідниця питань соціальної роботи О. Шевченко розглядає особливості та проблеми процесу адаптації гуманітарних програм та ініціатив. Науковиця вказує на низку проблем, що пов’язані із локалізацією гуманітарної допомоги, а саме:

– культурні відмінності (необхідність враховувати культурні особливості та норми місцевих громад);

– мовний бар’єр (забезпечення доступності інформації та ресурсів на мові, що зрозуміла для місцевого населення);

– логістичні виклики (віддаленість, недостатня інфраструктура та політична нестабільність);

– фінансування та ресурси (гуманітарні організації стикаються з обмеженими бюджетами та ресурсами);

– політичні та економічні виклики [50].

Існує низка досліджень, що розглядають діяльність благодійних фондів та громадських організацій у сфері соціальної підтримки.

Станом на грудень 2023 року в Україні було зареєстровано 208 385 неприбуткових організацій, серед яких близько 10 % становили благодійні фонди, а 27,6 % – громадські об'єднання різних типів. Водночас у Реєстрі волонтерів України було зареєстровано майже 7 тисяч осіб. Упродовж 2021-2023 років загальна кількість благодійних організацій зросла на 43 %. Така тенденція зумовлена насамперед зростанням потреб у мобілізації ресурсів для реагування на гуманітарну кризу, спричинену повномасштабною війною, а також активізацією громадянського суспільства у підтримці Збройних Сил України та постраждалого населення [28].

Науковиця у галузі права О. Хмелевська детально аналізує гуманітарну діяльність в умовах війни в Україні. Дослідниця дійшла висновку, що в Україні за короткий час завдяки міжнародним і національним структурам почав формуватися новий простір гуманітарної допомоги, що розширює інституційну присутність, демонструє консолідовану суб'єктність і покращує адаптивність до широкомасштабної гуманітарної кризи в умовах воєнного стану. Гуманітарна діяльність в Україні спирається на усталені моделі, механізми та інструменти міжнародної гуманітарної системи, а також на власні гуманітарні традиції та ініціативи. Варто зауважити, що дослідниця наголошує на тому, що «гуманітарна діяльність повинна забезпечувати справедливе охоплення, тобто охоплення тих, хто потребує її найбільше та якомога швидше. Разом з цим гуманітарна діяльність не повинна повністю дублювати функції соціального захисту, особливо щодо підтримки «хронічних» вразливостей або «розпізнавання» нового спектра потреб (хоча функції превентивності під час надзвичайної ситуації певною мірою перетинаються)» [48, с. 112–113]

Науковці у галузі соціальної роботи В. Лях, А. Дуля окреслюють проєктну діяльність міжнародних громадських організацій щодо соціальної підтримки ВПО, що сприяє адаптації і захисту прав цих категорій населення. Дослідники

зауважують, що проєктна діяльність громадських організацій відіграє провідну роль у забезпеченні соціальної підтримки та захисту прав ВПО, сприяючи їхньому інтегруванню в нове оточення, надаючи психологічну та матеріальну допомогу. Громадські організації також можуть впливати на розробку політики у сфері ВПО шляхом внесення пропозицій й рекомендацій щодо поліпшення умов їхнього життя та захисту їхніх прав [21].

Кандидат юридичних наук Ю. Приходько у своєму дослідженні доходить висновку, що у сучасних умовах громадські організації посідають вагоме місце у системі захисту прав людини та забезпечення механізмів їх реалізації. Тривалий збройний конфлікт на території України набув масштабного характеру, що зумовлює підвищену потребу в оперативних і гнучких формах реагування на соціальні та гуманітарні виклики. У цьому контексті діяльність громадських організацій виступає одним із найбільш ефективних інструментів реалізації першочергових завдань, які потребують негайного вирішення. Важливою складовою розвитку громадського сектору є налагодження партнерських взаємин із міжнародними та іноземними організаціями, що дозволяє залучати додаткові ресурси, експертний досвід і практики реагування. З огляду на відмінності у соціально-економічних умовах та інституційних можливостях різних країн, така співпраця сприяє більш результативному подоланню проблем, з якими стикається українське суспільство в умовах війни [28, с. 94].

Фахівець з питань соціальної роботи О. Шевченко у своєму дослідженні «Між формальним партнерством і реальним впливом: як відсутність автономії послаблює локальну участь у гуманітарних програмах» аналізує локалізації гуманітарних програм і вказує на те, що брак автономії місцевих організацій може знижувати ефективність їх участі у програмах гуманітарної допомоги, що є важливим у прифронтовому контексті. Дослідниця робить висновок про те, що українські місцеві ініціативи відіграли основну роль у наданні гуманітарної допомоги після вторгнення, мобілізуючи наявні ресурси значно швидше ніж міжнародні громадські організації, проте стикалися із досить нестабільним

фінансуванням, а також обмеженим впливом на ухвалення рішень [52].

Науковиці у галузі соціальної роботи К. Ігнатенко та Ш. Садзаглішвілі доводять, що цифрові технології впливають на надання соціальних послуг у контексті війни, зокрема сприяючи доступу ВПО та інших отримувачів до соціальних і гуманітарних сервісів [12].

Соціальні аналітики центрц Cedos А. Хелашвілі, Ю. Кабанець, В. Куделя розглянули стан сфери соціального захисту у прифронтових сільських і селищних громадах. Дослідження фокусувалося на становищі та викликах, з якими стикаються місцеві органи влади у своїй роботі, труднощах і потребах, які наявні у сфері соціального захисту в цих громадах. Також дослідники описали те, як неурядові організації працюють з прифронтовими громадами у сфері соціального захисту і якими є виклики у цій співпраці. Дослідження було проведене за підтримки міжнародної неурядової організації IMPACT [46].

Правознавці Д. Рєпін, Ю. Гаруст досліджують проблеми правового регулювання діяльності гуманітарних організацій в Україні. Адже через активізацію збройного конфлікту значно поширились випадки зловживань з використанням такої допомоги, що призводить до використання цієї допомоги не за цільовим призначенням або з метою отримання прибутку [37].

Повномасштабна агресія РФ проти України мобілізувала як українське, так і зарубіжне громадянське суспільство, тому у науковому контексті зросла актуальність досліджень громадянського суспільства та його інститутів. В. Кожевникова зі свого боку обрала предметом дослідження неурядові громадські організації (NGO). Дослідниця наголошує, що «їхня робота допомагає розвивати і покращувати громади, заохочувати участь громадян і привертати більше уваги до місцевих і глобальних проблем» [14, с. 310].

В Україні NGO називаються громадські організації, громадські об’єднання, благодійні організації (благодійне товариство, благодійна установа, благодійний фонд), професійні спілки, їх об’єднання, об’єднання організацій роботодавців, відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій, представництва, філії іноземних благодійних організацій, творчі спілки, їхні

територіальні осередки [14, с. 311].

Дослідження громадянського суспільства в Україні (рефлексія NGO, VC, волонтерського руху) показує, що повномасштабне вторгнення активізувало діяльність громадських організацій, змусило їх адаптуватися до умов воєнного часу та відігравати значну роль у вирішенні гуманітарних і соціальних викликів.

1.3. Принципи та методи дослідження гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні

Для об'єктивного та ґрунтовного вивчення теми ролі гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні необхідно використовувати комплекс наукових принципів і методів, що сприятимуть детальному розкриттю досліджуваної проблеми.

Під час пропонованого дослідження було використано такі наукові принципи: об'єктивності, системності, контекстуальності, історизму, багатофакторності.

Принцип наукової об'єктивності передбачає неупереджений аналіз діяльності гуманітарних організацій, уникнення суб'єктивних оцінок і використання перевірених джерел інформації. У межах цього принципу дослідження реалізується шляхом аналізу офіційних звітів міжнародних гуманітарних організацій (ООН, UNHCR, UNICEF, ICRC), статистичних даних державних органів України та публікацій вітчизняних і зарубіжних науковців. Це дозволяє уникнути односторонніх оцінок діяльності гуманітарних організацій та забезпечити збалансований аналіз їхнього внеску у соціальний розвиток прифронтових громад.

Принцип системності полягає у розгляді гуманітарних організацій як складової багаторівневої системи соціального розвитку прифронтових громад, що охоплює органи місцевого самоврядування, державні інституції, міжнародних донорів, громадянське суспільство та безпосередніх бенефіціарів допомоги. Це дозволяє виявити взаємозв'язки між гуманітарною діяльністю та соціальними процесами на локальному рівні.

Принцип контекстуальності передбачає врахування специфіки воєнного стану, безпекових ризиків та особливостей функціонування прифронтових територій. Соціальний розвиток таких громад розглядається в умовах постійної загрози, обмежених ресурсів, та високого рівня соціальної напруги.

Принцип історизму передбачає розгляд явищ і процесів у їхньому розвитку, з урахуванням конкретних історичних умов їх виникнення та трансформації. Цей принцип дає змогу проаналізувати зміну ролі гуманітарних організацій: від суб'єктів екстреного реагування до активних учасників процесів соціального розвитку, відновлення та формування стійкості прифронтових громад. Такий підхід також передбачає врахування впливу політичних, соціально-економічних та безпекових факторів на трансформацію гуманітарного сектору у різні періоди війни.

Принцип багатофакторності передбачає вивчення соціальних явищ і процесів через аналіз сукупності чинників, що впливають на їх формування та розвиток. Використання цього принципу дозволяє дослідити роль гуманітарних організацій не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими умовами функціонування прифронтових громад. Зокрема, було проаналізовано вплив воєнних дій, міграційних процесів, рівня соціальної вразливості населення, доступності соціальних послуг, стану місцевої інфраструктури, економічної спроможності громад та ефективності взаємодії гуманітарних організацій з органами місцевого самоврядування. Цей принцип дозволив сформувати більш цілісне уявлення про механізми соціального розвитку громад в умовах війни та визначити напрями підвищення ефективності гуманітарної діяльності.

Для досягнення мети дослідження використано сукупність загальнонаукових, спеціально-наукових та емпіричних методів, що забезпечують багатовимірний аналіз досліджуваного явища. А на особливу увагу заслуговують дані методи: метод аналізу і синтезу; індуктивний і дедуктивний; системно-структурний аналіз; порівняльний; опитування;
контент аналіз; статистичний метод; метод включеного спостереження.

Метод аналізу і синтезу застосовується для опрацювання наукових джерел,

нормативно-правових актів, аналітичних звітів гуманітарних організацій та міжнародних інституцій для виокремлення провідних підходів до розуміння соціального розвитку прифронтових громад, систематизації наукових підходів до розуміння понять «гуманітарні організації», «соціальний розвиток» і «прифронтові території».

Індуктивний і дедуктивний методи дозволяють узагальнювати окремі факти та практики гуманітарної діяльності і формулювати теоретичні висновки щодо її ролі у соціальному розвитку громад, а також перевіряти загальні положення на конкретних прикладах.

Системно-структурний аналіз є методом системного дослідження соціальних явищ і процесів, що використовується для визначення місця гуманітарних організацій у структурі соціального розвитку прифронтових громад, аналізу їх функцій, напрямів діяльності та механізмів взаємодії з іншими суб'єктами соціальної політики.

Порівняльний метод дає змогу зіставити діяльність різних типів гуманітарних організацій (міжнародних, національних, місцевих) та виявити спільні й відмінні риси їхнього впливу на соціальний розвиток громад у прифронтових регіонах.

Важливим емпіричним методом у межах дослідження є метод опитування, зокрема глибинне інтерв'ю, що дозволяє отримати розгорнуту якісну інформацію про досвід, оцінки та практики діяльності гуманітарних організацій у прифронтових громадах. Застосування методу глибинного інтерв'ю у цьому дослідженні спрямоване на вивчення практичного досвіду представників гуманітарних організацій, органів місцевого самоврядування та отримувачів гуманітарної допомоги у прифронтових громадах. Це дозволяє проаналізувати реальні механізми реалізації гуманітарних програм, визначити рівень їх ефективності, а також виявити ключові проблеми та бар'єри у процесі соціального розвитку громад.

Метод контент-аналізу застосовується для дослідження офіційних звітів гуманітарних організацій, стратегічних документів, програм допомоги та

інформаційних матеріалів для виявлення пріоритетів, цільових груп і напрямів соціального впливу.

Статистичний метод використовується для аналізу кількісних показників діяльності гуманітарних організацій, зокрема обсягів наданої допомоги, чисельності бенефіціарів, динаміки залучення ресурсів та масштабів гуманітарних програм у прифронтових громадах.

Метод включеного спостереження дозволяє проаналізувати приклади діяльності гуманітарних організацій у прифронтових громадах України та оцінити їхній внесок у подолання соціальних наслідків війни.

Отже, застосування окреслених принципів і методів дослідження забезпечує комплексний та системний аналіз діяльності гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні. Поєднання загальнонаукових і спеціальних методів дозволяє всебічно дослідити особливості гуманітарної діяльності в умовах воєнного стану, виявити її вплив на соціальні процеси на локальному рівні та створює методологічне підґрунтя для подальшого аналізу практичних аспектів функціонування гуманітарних організацій.

Підсумовуючи перший розділ зазначимо, що на основі огляду наукових досліджень було встановлено міждисциплінарний характер проблематики гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад України. Варто відмітити зростання інтересу до вивчення гуманітарної діяльності в умовах війни в Україні.

Під час дослідження було проаналізовано напрацювання таких вчених, як О. Демчик, К. Ігнатченко, Н. Кравець, Н. Климук, В. Кречетова, М. Лехолетова, Т. Лях, Н. Сабадаш, Т. Спіріна, Ю. Приходько, О. Хмелевська, І. Чичановський, О. Шевченко, що дало змогу сформувати цілісне уявлення про особливості функціонування гуманітарних організацій, їхню роль у подоланні наслідків війни, соціальній підтримці населення та розвитку територіальних громад.

Ми розглянули так поняття: «прифронтові території», «гуманітарні

організації», «соціальний розвиток», «бенефіциар», «гуманітарний кластер», категорії вразливості» Це забезпечило теоретико-методологічну основу дослідження та дозволило чітко окреслити предметне поле.

Методологічна база дослідження охоплює комплекс емпіричних і теоретичних методів, а саме: аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, системно-структурний і порівняльний методи, контент-аналіз, статистичний метод, метод включеного спостереження, а також метод опитування у формі глибинного інтерв'ю. В основу дослідження покладено принципи об'єктивності, системності, контекстуальності, історизму та багатофакторності, що забезпечують комплексне вивчення діяльності гуманітарних організацій в умовах війни.

Отже, ця методологічна основа дозволяє нам перейти до дослідження теоретичних аспектів діяльності гуманітарних організацій та їх ролі у соціальному розвитку прифронтових громад України, а також до аналізу чинників, механізмів і практик гуманітарного впливу на локальному рівні.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

2.1. Детермінанти соціального розвитку прифронтових громад

Соціальний розвиток прифронтових громад – це складний багатовимірний процес, що визначається не лише загальними механізмами трансформації соціальних систем, але й особливостями функціонування громад у зоні збройного конфлікту. Детермінанти соціального розвитку в таких умовах виступають як чинники, що формують соціальні можливості, обмеження та набір пріоритетів для адаптації та відновлення. У науковій літературі поняття детермінанта розглядається як фактор, що впливає на результативність розвитку соціальних систем, їхню стійкість та здатність реагувати на зовнішні виклики.

Від початку повномасштабного вторгнення прифронтові громади стикнулися із труднощами соціального й економічного розвитку. Деякі мешканці виїхали з них, натомість у ці громади переїхали внутрішньо переміщені особи із окупованих або більш небезпечних регіонів, що зі свого боку створило додаткове навантаження на сферу соціального захисту. У прифронтових громадах зменшилися надходження до бюджетів через виїзд працездатного населення, часті обстріли спричиняють руйнування житла та інфраструктури, бракує кадрів для відбудови зруйнованих будинків, обслуговування інфраструктури.

Ці чинники вказують на те, що у прифронтових громад високою є потреба в екстреному реагуванні на труднощі, що виникають. Це перешкоджає переходу до відновлення та впровадження сталих рішень. Громади потребують підтримки у подоланні наслідків війни та мінімізації їхнього негативного впливу.

Одним із визначальних детермінантів соціального розвитку прифронтових громад є безпекове середовище, що безпосередньо впливає на спосіб життя, соціальні процеси та функціонування інституцій.

У дослідженнях підкреслюється, що тривала та інтенсивна загроза насильства, руйнування інфраструктури та висока ймовірність фізичної загрози зменшують соціальну згуртованість та підривають нормальне функціонування системи соціального захисту. Безпекові детермінанти особливо важливі для прифронтових громад та охоплюють рівень воєнної загрози, захищеність критичної інфраструктури та готовність до надзвичайних ситуацій Дестабілізація безпеки спричинює вимушене переміщення населення, втрату робочих місць та зниження доступу до базових соціальних послуг, що є критичним фактором соціального розвитку в умовах збройного конфлікту [36, 46].

Одним із детермінантів соціального розвитку у прифронтових громадах є демографічні та міграційні зміни, зокрема це збільшення внутрішньо переміщених осіб та зміна структури населення. Територіальні громади потребують ефективної демографічної політики, спрямованої на стимулювання народжуваності, залучення молоді та створення умов для роботи та життя всіх вікових груп. Проте, масові переміщення, пов’язані із загрозою для життя та майна, змінюють соціальну динаміку громад, призводять до дефіциту працездатного населення та зростання навантаження на соціальні служби в громадах, що приймають переміщених. Дослідження демонструють, що такі зміни спричиняють значне навантаження на системи соціального забезпечення, освітню та медичну інфраструктуру, а також на ринок праці.

Г. Возняк та Д. Сороковий стверджують, що відмінні особливості прояву демографічної кризи прослідковуються залежно від типу громади. Прифронтові громади є осередками найбільшої концентрації внутрішньо переміщених осіб, незважаючи на те, що такі території вже відчули на собі наслідки руйнувань житла та інфраструктури, та водночас ризик для життя та здоров’я на таких територіях є найвищим. Разом з тим це зумовлює потребу у постійних евакуаційних заходах, масштабній гуманітарній підтримці та відновленні критичної інфраструктури [7, с. 25].

Соціальний капітал, що охоплює взаємодії, довіру, соціальні мережі та

взаємодопомогу, є критично важливим для соціального розвитку в умовах збройного конфлікту. Дослідження сучасних трансформацій соціального капіталу в Україні показують, що війна руйнує традиційні соціальні зв'язки, але водночас може сприяти формуванню нових форм взаємної підтримки серед мешканців громад. Соціальний капітал визначає здатність громад мобілізувати ресурси, зміцнювати довіру між членами спільноти та підтримувати механізми колективної дії, що, у свою чергу, впливає на здатність громад до адаптації і довготривалого розвитку.

Н. Довбуш досліджує адаптацію моделі Р. Патнема до українських реалій з погляду соціального капіталу територіальних громад. Дослідниця дійшла до висновку, що саме вертикальні зв'язки, а саме доступ до ресурсів, допомоги, інформації, безпекових механізмів – відіграють провідну роль у забезпеченні життєдіяльності прифронтових громад в умовах війни. Вона аргументує це тим, що територіальні громади, розташовані у межах Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей, що відповідно до чинного нормативного переліку віднесені до територій, де тривають або тривали бойові дії чи які перебували під тимчасовою окупацією Російської Федерації, функціонують в умовах підвищеної соціальної та безпекової вразливості. Ці громади зазнають найбільш інтенсивних руйнувань соціальної та інженерної інфраструктури, постійного впливу загроз безпеці населення, масштабних внутрішніх переміщень та загострення гуманітарної ситуації [10, с. 191].

У соціальній структурі прифронтових громад домінують форми зв'язуючого соціального капіталу, що базуються на щільних внутрішньогрупових взаємодіях, зокрема родинних, сусідських і неформальних зв'язках. Такі соціальні мережі виконують компенсаторну функцію, забезпечуючи взаємну підтримку та виживання населення в умовах нестабільності й постійної загрози. Водночас істотного значення набуває зв'язковий соціальний капітал, що реалізується через взаємодію місцевих мешканців із органами державної влади, військовими адміністраціями,

гуманітарними та волонтерськими організаціями, а також міжнародними донорськими структурами, що сприяє залученню зовнішніх ресурсів для подолання наслідків війни та підтримки соціального розвитку громад [10, с. 191].

До провідних детермінантів соціального розвитку прифронтових громад належить й економічний, адже він впливає на добробут населення, ресурси для соціальних послуг і можливості адаптуватись до кризи.

Економічні детермінанти – це рівень диверсифікації місцевої економіки, ступінь залежності від аграрного сектора, інтенсивність підприємницької активності, податкову базу та інвестиційну привабливість території. Вони визначають фінансову стійкість громад, їхню здатність до розвитку та самозабезпечення за рахунок місцевих бюджетів, податкових надходжень, інвестицій, розвитку бізнес-структур і інфраструктури, а також ефективного використання людських і природних ресурсів. Реалізація цих детермінантів забезпечує громадам можливість протистояти кризовим явищам, надавати якісні послуги населенню та реалізовувати локальні інтереси, включно з формуванням доходів і плануванням видатків на соціальні, інфраструктурні та безпекові потреби [36].

Для сільських громад характерна певна монофункціональність економіки, що проявляється у високій залежності від аграрного сектора, обмеженій інноваційності території, сезонності доходів та впливі кліматичних факторів на економічну активність. Прифронтові громади додатково зазнають суттєвих економічних ризиків, зумовлених руйнуванням виробничої інфраструктури, відтоком бізнесу та зниженням інвестиційної привабливості. Унаслідок цього спостерігається економічний спад, який проявляється у скороченні підприємницької активності, зменшенні інвестиційних потоків та обмеженні фінансових ресурсів місцевих бюджетів, що значно підвищує ризики непередбачуваних витрат і посилює вразливість прифронтових громад [36].

Економічний чинник тісно пов’язаний з діяльністю гуманітарних організацій, які частково компенсують ресурсні дефіцити, забезпечують підтримку малозабезпечених і вразливих категорій населення та сприяють

відновленню локальної економічної активності шляхом фінансування програм зайнятості, закупівлі продуктів і медичних матеріалів.

Отже, економічні умови визначають як масштаби соціальної допомоги, так і ефективність локальних ініціатив соціального розвитку, і виступають базовим детермінантом, який тісно інтегрується з іншими факторами, а саме безпековим середовищем, соціальним капіталом і демографічними змінами.

Якість та доступність соціальних послуг (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, житло) є одним із центральних детермінантів соціального розвитку прифронтових громад. У цих громадах функціонування соціальної інфраструктури ускладнюється через руйнування, нестачу кадрового потенціалу, зниження бюджетних надходжень і логістичних викликів. Відповідно, це значно зменшує здатність громад забезпечувати належний рівень соціального захисту. Відновлення та розвиток таких послуг виступає ключовою умовою для підтримки соціального благополуччя населення.

Повномасштабне вторгнення збільшило кількість викликів, що постають перед громадами, і як наслідок виявилось, що прифронтові громади не можуть надавати деякі соціальні послуги, в яких є висока потреба серед населення. Серед таких можна виокремити: послуги стаціонарного догляду, денного догляду, підтриманого проживання, бракує ресурсів для розробки комплексних програм підтримки різних груп населення, а також проблематичною є евакуація з небезпечних районів людей старшого віку, людей з інвалідністю, забезпечивши їм житло та догляд у громаді.

Важливим детермінантом соціального розвитку є рівень соціальної вразливості окремих груп населення. Внутрішньо переміщені особи, одинокі батьки, люди старшого віку, особи з інвалідністю та інші вразливі категорії потребують спеціальних соціальних програм підтримки і адаптації. Наявність і ефективність таких програм визначають здатність громади забезпечувати соціальну справедливість і рівний доступ до базових ресурсів, що суттєво впливає на загальні соціальні результати розвитку. Прифронтові громади стикаються із перенавантаженням соціальних служб, високою потребою у

гуманітарній допомозі та в психологічній реабілітації.

Дослідницький звіт аналітичного центру Cedos за підтримки міжнародної неурядової організації IMPACT визначає деякі незакриті потреби прифронтових громад. Серед усіх виокремлюють потребу у психологічній допомозі, адже психологічний стан населення прифронтових громад суттєво погіршується і часто у громадах немає штатних психологів та психологинь, а програми проєктів неурядових організацій не є системними та довгостроковими. Гостро постає потреба у гуманітарній допомозі та ефективності її надання. Кількість населення, що постраждало від війни збільшується, кількість допомоги від неурядових міжнародних та українських організацій зменшується, визначення груп людей, що дійсно потребують допомоги викликає труднощі. Ще однією потребою у прифронтових громадах є налагодження роботи з військовими, ветеранами, ветеранками та їхніми сім'ями. Існують труднощі із залученням психологів та психологинь, відсутність можливості реабілітації у громаді, низький рівень інклюзивності та безбар'єрності, відстуність грошей у бюджеті для підтримки поранених військовослужбовців або родин військьвослужбовців. Також серед незакритих потреб дослідження ідентифікувало ще й такі: експертна підтримка органів соціального захисту, отримання доступу до електронних ресурсів з необхідними даними, покращення умов та рівня оплати праці соціальних працівників і працівниць, налагодження координації між громадами [46].

2.2. Соціальна місія та функції гуманітарних організацій у прифронтових громадах

Соціальна місія – це фундамент діяльності гуманітарних організацій, їхня мета, що спрямована не на отримання прибутку, а на розв'язання суспільних проблем. Гуманітарні організації мають на меті захист життя, забезпечення гідності, гуманітарної безпеки та сприяння добробуту населення, яке постраждало від наслідків збройних конфліктів. Така місія ґрунтується на універсальних гуманітарних принципах, разом із гуманністю, неупередженістю, нейтральністю та незалежністю, що визначають зміст і спрямованість діяльності

відповідних інститутів у кризових умовах. Ці принципи дозволяють гуманітарним організаціям зосереджуватися на реальних потребах вразливих груп населення, не піддаючись політичному чи іншому впливу, що гарантує сталість надання допомоги та відповідає міжнародним стандартам гуманітарного реагування.

Варто звернути увагу на чітке окреслення значення діяльності гуманітарних організацій у дослідженнях Л. Білоус, що «полягає у здійсненні широкого кола заходів із допомоги людству в ситуаціях, які мають надзвичайно руйнівні наслідки для життя та здоров’я людей, їх честі та гідності, захисту навколишнього середовища, добробуту як окремих сімей, так і цих суспільств у довгостроковій перспективі, що здійснюються в тісній взаємодії з органами публічної влади і при цьому не пов'язані з будь-якими інституційними чи організаційними бар’єрами, що є характерними для публічної адміністрації, засновані на основних засадах гуманітарної політики в конкретній державі світу, яка зазнала гуманітарної катастрофи, відповідному адміністративно-правовому забезпеченні, яке визначає особливості функціонування органів публічної влади в тих регіонах чи населених пунктах, на території яких безпосередньо проводяться гуманітарні операції» [4, с.796].

З погляду того, що повномасштабна війна в Україні триває з 2022 року, соціальна місія гуманітарних організацій набуває дедалі більшої актуальності саме для прифронтових територій, де ситуація характеризується поєднанням високої безпекової загрози, руйнування інфраструктури й масштабної внутрішньої міграції. У таких умовах гуманітарні організації не лише надають екстрену допомогу, а й беруть на себе функції з підтримки соціальної стабільності, відновлення життєдіяльності та адаптації мешканців місцевих громад.

Л. Білоус виокремлює такі завдання діяльності гуманітарних організацій:

– навчання навичкам першої допомоги, насамперед працівників Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, волонтерів, які безпосередньо залучаються до надання допомоги

населенню під час ракетних обстрілів цивільного населення;

– реагування на надзвичайні ситуації, що охоплює надання постраждалим першої допомоги, надання першої психологічної допомоги, допомога під час евакуації населення, зокрема, маломобільних осіб, допомога аварійно-рятувальним службам під час ліквідації наслідків НС, участь у рятувальних роботах, організація таборів для евакуйованих; визначення найнеобхідніших потреб постраждалих і їх забезпечення, ведення обліку постраждалих, доставка та розподіл гуманітарної допомоги, супровід масових культурних та спортивних заходів [4].

Зі свого боку виокремлюємо такі функції гуманітарних організацій у прифронтових громадах:

– Забезпечення базових життєвих потреб. Гуманітарні організації здійснюють оперативне розподілення продовольства, питної води, медикаментів, предметів гігієни та одягу серед цивільного населення, що зазнало впливу бойових дій. Такі програми передбачають оперативні поставки матеріальних ресурсів, організацію логістики та мобільних пунктів видачі допомоги, що є критично необхідними для збереження життя та здоров’я громадян.

– Медична та психосоціальна підтримка. В умовах конфлікту та гуманітарної кризи значна частина потреб населення пов’язана з медичними та психологічними наслідками травматичного досвіду. Гуманітарні організації формують мобільні медичні бригади, надають базову та спеціалізовану медичну допомогу, а також психосоціальну підтримку, включно з кризовою терапією, консультаціями та інтегрованими програмами з відновлення психологічної стабільності.

– Охорона прав та правовий супровід. Частина гуманітарних організацій здійснює функції захисту прав людини та надання правової допомоги, зокрема для внутрішньо переміщених осіб, потерпілих від збройного конфлікту, а також для тих, хто пережив втручання чи порушення своїх основних прав. Це охоплює консультування щодо реєстрації статусу ВПО, доступу до соціальних виплат,

оформлення документів та інформаційно-правовий супровід.

– Координація та партнерство. Гуманітарні організації відіграють важливу координаційну роль, сприяючи взаємодії між місцевими владними структурами, службами цивільного захисту, іншими НУО та міжнародними агентствами через відповідні гуманітарні кластери та робочі групи, що підсилює ефективність гуманітарного реагування і запобігає дублюванню зусиль.

– Підтримка соціальних програм сталого характеру. Крім екстреної допомоги, гуманітарні організації реалізують проєкти, спрямовані на довгостроковий соціальний розвиток, включно з професійним навчанням, відновленням соціальної інфраструктури, підтримкою підприємницької діяльності й інтеграцією вразливих груп у локальну економіку. Такі ініціативи сприяють формуванню умов для повоєнного відновлення та зміцнення соціальної стабільності громад.

– Інформаційна та освітня діяльність. Частина гуманітарних організацій реалізує інформаційні кампанії щодо безпеки, мінної небезпеки, профілактики захворювань, захисту прав та доступу до соціальних послуг, що сприяє підвищенню правової та соціальної обізнаності населення і його здатності самостійно реагувати на виклики гуманітарної кризи.

Варто звернути увагу, що О. Хар виділяє такі основні функції міжнародних неурядових організацій:

1) інформаційна, що зі свого боку поділяється на групи, а саме: експертна – збір аналіз, зберігання, обробка та обмін інформацією про можливості і ефективність організацій; просвітницька – збір та поширення даних про основні напрямки діяльності таких організацій; пропагандистська – пошук та поширення інформації нормативно-правового характеру;

2) консультативна – надання консультацій та порад організаціям, фізичним особам, групам осіб за їхньою потребою;

3) нормативна – участь у процесах встановлення стандартів діяльності окремих галузях;

4) наглядова – участь у роботі із забезпечення дотримання норм

міжнародного права та відповідного контролю;

5) оперативна – цільове використання ресурсів – технічних, гуманітарних, освітніх тощо;

6) правотворча – участь у правотворчому процесі (розроблення проєктів угод тощо);

7) формування міжнародної громадської думки;

8) висловлення і захист інтересів членів організації;

9) налагодження зв'язків і співробітництва між національними організаціями, що існують поза впливом урядових структур [47, с. 97]

Отже, соціальна місія гуманітарних організацій у прифронтових громадах полягає в комплексному реагуванні на потреби населення, забезпеченні соціальної захищеності, адаптації до постконфліктних умов та зміцненні соціальної згуртованості, що є суттєвим чинником соціального розвитку громад у кризові періоди.

2.3. Класифікація та етапи розвитку гуманітарних організацій у прифронтових громадах

Війна як екстремальний соціальний чинник змінює характер функціонування гуманітарних організацій, розширюючи їхню соціальну місію та ускладнюючи механізми реалізації гуманітарної допомоги. У прифронтових громадах ці організації діють у середовищі підвищеної небезпеки, обмежених ресурсів та нестабільних управлінських умов, що зумовлює різноманіття організаційних форм і поетапну трансформацію їх діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба у науковій класифікації гуманітарних організацій та виокремленні основних етапів їх розвитку в умовах війни.

Класифікація гуманітарних організацій здійснюється за різними критеріями, що дозволяє систематизувати та краще зрозуміти їх роль у соціальному розвитку прифронтових громада в Україні.

Насамперед гуманітарні організації розрізняють відповідно до їх правового статусу, адже він визначає їхні механізми діяльності, джерела

фінансування, міжнародно-правову спроможність та межі взаємодії з державними інституціями. У науковій і практичній літературі загальноприйнято виокремлювати кілька основних груп гуманітарних організацій залежно від їхнього правового статусу, а саме:

1) Міжурядові організації (IGO – Intergovernmental Organizations) – це юридичні утворення, створені на основі міждержавних угод (конвенцій, договорів, статутів) і наділені міжнародно-правовою правосуб'єктністю. Вони функціонують та здійснюють діяльність у різних країнах відповідно до своїх мандатів.

Міжурядові гуманітарні організації відіграють провідну роль у міжнародній гуманітарній системі, оскільки їхня діяльність координується державами-учасниками або міжурядовими угодами. Вони мають доступ до ресурсів, можуть мобілізувати значні фінансові та матеріальні засоби, а також створюють стандарти та механізми координації відповіді на гуманітарні кризи. Серед таких: Організація Об'єднаних Націй та її агентства (ВООЗ/WHO, УВКБ ООН/UNHCR, Всесвітня продовольча програма/WFP) та Європейський Союз (ЄС), які забезпечують координацію гуманітарної допомоги та підтримку постраждалих у глобальному масштабі.

Характерні ознаки міжурядових організацій: юридична правосуб'єктність на міжнародному рівні, мандат, затверджений державами-членами, багатостороннє фінансування,координація міжнародних кампаній гуманітарної допомоги.

2) Неурядові гуманітарні організації (NGO – Non-Governmental Organizations) – це незалежні від державної влади юридичні утворення, що виникають на основі приватної ініціативи і функціонують поза межами регулярних державних інституцій. Вони можуть мати як національний, так і міжнародний рівень діяльності.

Неурядові гуманітарні організації виконують гнучкі, оперативні та часто інноваційні функції у сфері гуманітарної допомоги, зокрема в зонах конфлікту, де державні структури можуть бути обмежені у своїх можливостях. NGO здатні

швидко мобілізувати ресурси на місцевому рівні, взаємодіяти з громадами та адаптувати діяльність під реальні потреби населення. До таких організацій належать, зокрема, «Норвезька рада у справах біженців» (NRC), Save the Children, Médecins Sans Frontières та інші.

Основні характеристики NGO: незалежність від уряду, фінансування через донорські організації, гранти, пожертви, високий ступінь адаптивності до потреб на місцях, тісні зв'язки з громадськими ініціативами.

3) Благодійні фонди та установи – це тип неурядових організацій, юридично оформлених як неприбуткові структури, метою яких є надання допомоги постраждалим, підтримка соціальних програм, розвиток громад та реалізація благодійницьких проектів. Вони можуть бути як національними, так і міжнародними. Благодійні організації зазвичай спеціалізуються на певних сферах (медична допомога, підтримка дітей, розвиток соціальних послуг тощо). Благодійні фонди є важливим посередником між отримувачами допомоги та ресурсами донорів. Вони можуть діяти в тісній співпраці з NGO, міжурядовими організаціями та місцевими структурами.

Типові ознаки благодійних фондів: статус неприбуткової організації, спрямованість на цільову допомогу окремим групам населення, залучення добровільних пожертв і благодійних внесків, фокус на соціальних або гуманітарних програмах.

4) Державні гуманітарні структури – це інституції, створені урядами або місцевими органами влади для координованого реагування на надзвичайні ситуації, захисту населення та забезпечення соціального захисту. Вони можуть мати форму спеціальних служб, агентств або комітетів, які здійснюють гуманітарну діяльність у межах відповідного законодавства.

Державні структури відіграють важливу роль, передусім в умовах збройних конфліктів, оскільки саме вони мають законодавчо визначені повноваження, ресурси бюджетного фінансування та доступ до державної інфраструктури. Як приклад, в Україні до таких структур належать Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС), органи соціального захисту та

військові адміністрації.

Характерні риси державних гуманітарних структур, формальні повноваження на основі законодавства, доступ до бюджетних ресурсів, відповідальність за координацію гуманітарних програм у межах державної політики.

5) Гібридні та партнерські форми – це структури, що виникають на стику між державними інституціями, неурядовими організаціями та міжнародними акторами. Вони поєднують елементи різних правових статусів і часто формуються у відповідь на складність сучасних гуманітарних викликів. Зазвичай такі форми проявляються через партнерські альянси, консорціуми NGO, державно-некомерційні ініціативи та кластери гуманітарної координації, де різні суб'єкти працюють спільно над вирішенням комплексних потреб.

Прикладом таких форм є гуманітарні кластери, створені під егідою OCHA (Управлінням ООН з координації гуманітарних питань) у відповідь на глобальні гуманітарні кризи, де участь беруть представники IGO, NGO, місцевих організацій, державних служб та донорів у межах єдиної координаційної системи.

Особливості гібридних форм: інтеграція різних юридичних статусів, спільне використання ресурсів та компетенцій, спрямованість на комплексні рішення [54, 56].

За іншою класифікацією гуманітарні організації поділяються за сферою діяльності. Це відображає основні напрямки гуманітарної допомоги. Така класифікація ґрунтується на організаційній спеціалізації, тематичних напрямах та технічних сферах гуманітарної діяльності, які визначаються у відповідності з гуманітарними принципами, політиками координації та кластерами реагування.

Отже, за сферою діяльності гуманітарні організації охоплюють: забезпечення продовольчої безпеки та базових ресурсів (постачання продовольчих пайків, харчових наборів, диструбуція питної води, забезпечення нехарчовими товарами першої необхідності тощо); захист та права бенефіцеарів (захист прав людини, безпека цивільного населення, запобігання насильству,

забезпечення прав дітей, що полягає у правовому консультуванні, захисті від експлуатації, соціальній підтримці та захисті вразливих категорій населення); охорону здоров'я та медичну допомогу (забезпечення невідкладної медичної допомоги, вакцинації, лікування хронічних захворювань тощо); надання житла, притулку, евакуації; забезпечення санітарії та гігієни (задля зменшення ризиків епідемій, поліпшення загального стану населення в кризових умовах); логістичну підтримку інфраструктури тощо.

За географічним охопленням гуманітарні організації можемо класифікувати на такі групи:

1) Міжнародні: працюють на глобальному рівні, відповідають за фінансування місцевих ініціатив, проєктів, мають розгалужену мережу офісів, філій і партнерств, як приклад: Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Всесвітня продовольча програма (WFP), Агентство ООН у справах біженців (UNHCR), ЮНІСЕФ.

2) Національні: функціонують в межах окремої держави, орієнтовані на роботу з національним законодавством, культурними та соціальними особливостями, здійснюють як екстрену гуманітарну допомогу, так і довгострокові програми відновлення та розвитку, інтегруючи гуманітарні підходи до національної політики соціального захисту, як приклад: Благодійні фонди, громадські організації, а також національні офіси міжнародних NGO, що працюють суто в Україні (наприклад, БФ «Таблеточки», БФ «Повернись живим»).

3) Загальноміські: оперують на рівні окремих громад, районів чи областей, зосереджуючись на специфічних соціальних потребах конкретної території, оперативно і гнучко реагують на зміни в потребах мешканців, ефективно співпрацюють з місцевими органами влади, волонтерськими мережами та громадськими ініціативами, як приклад: місцеві волонтерські центри, громадські організації, ініціативні групи прифронтових громад Запорізької, Донецької чи Харківської областей.

4) Громадські: засновані на рівні окремої місцевої спільноти; виникають із

власної ініціативи людей, можуть охоплювати спортивні клуби, жіночі організації, гро-мадські організації, релігійні або освітні організації [47].

Узагальнення підходів до класифікації гуманітарних організацій дозволяє систематизувати різноманіття суб'єктів гуманітарної діяльності та визначити їх функціональну роль у соціальному розвитку прифронтових громад. Представлена класифікація демонструє, що ефективне гуманітарне реагування в умовах війни забезпечується поєднанням міжнародних, національних і локальних організацій, діяльність яких охоплює етапи від екстреної допомоги до довгострокового соціального відновлення.

За характером діяльності гуманітарні організації поділяються на:

1) організації екстреного реагування, що зосереджені на мобілізації швидкої допомоги у відповідь на критичні гуманітарні потреби, які виникають негайно після поглиблення кризових явищ, стихійних лих чи активних бойових дій;

2) організації стабілізації, що орієнтуються на усунення наслідків гострих кризових явищ та забезпечення стабілізації умов життя, які передують довгостроковому розвитку. Діяльність таких організацій передбачає відновлення зруйнованих соціальних послуг, розбудову життєвої інфраструктури, підтримку медичного та соціального обслуговування, а також запровадження програм професійної адаптації та посилення місцевих систем захисту;

3) організації довгострокового розвитку, що зосереджені на процесах постконфліктного розвитку, які виходять за межі негайного реагування та стабілізації, і спрямовані на побудову соціально-економічної стійкості та самозарадності громад;

4) спеціалізовані організації технічної підтримки, що охоплює організації, діяльність яких фокусується на певних спеціалізованих аспектах гуманітарної діяльності, таких як логістика, забезпечення доступу до інформації, технологічна підтримка, інженерні рішення, мінна безпека, надання правової допомоги чи технічні консультації;

5) організації моніторингу, оцінювання та інформаційної підтримки, що

здійснюють діяльність, пов’язану з аналізом ситуацій, оцінюванням потреб, збором і поширенням даних, які є критично важливими для планування та коригування гуманітарних програм.

Проведена класифікація гуманітарних організацій за правовим статусом, сферою діяльності, географічним охопленням та характером діяльності дозволяє систематизувати їх інституційну та функціональну різноманітність. Проте зазначені підходи відображають переважно структурні характеристики гуманітарного сектору. В умовах війни та нестабільності прифронтових територій гуманітарні організації функціонують не лише як сталі інституції, але й як динамічні системи, що проходять певні трансформаційні етапи розвитку.

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України зумовила якісні зміни у формах організації гуманітарної діяльності, механізмах взаємодії з державою та міжнародними партнерами, а також у способах реагування на соціальні потреби громад. Тому доцільно розглянути етапи розвитку гуманітарних організацій в умовах війни, що дозволяє простежити їх інституційну еволюцію, адаптивність та здатність до довгострокового впливу на соціальний розвиток прифронтових громад.

Розвиток територіальних громад, що перебувають у зоні активних бойових дій або на прифронтових територіях, має динамічний характер і проходить кілька послідовних стадій, кожна з яких характеризується певними соціальними, економічними та управлінськими трансформаціями. У науковій літературі та практичних дослідженнях зазначається, що розвиток таких громад є не лінійним процесом, адже він охоплює фази пристосування до нових умов, кризового реагування, відновлення та стратегічного розвитку. Виокремлюємо чотири етапи розвитку прифронтових громад.

Перша стадія – це початкова фаза мобілізації та адаптації. Після початку повномасштабних бойових дій громади стикаються із різким погіршенням безпекового, економічного та соціального середовища, що вимагає негайної мобілізації ресурсів і адаптації до нових умов. На цій стадії відбувається переорієнтація соціальних систем на забезпечення базової життєдіяльності,

організація евакуаційних механізмів та створення оперативних штабів реагування. Важливою складовою є формування координаційних механізмів між місцевою владою, громадськістю та гуманітарними організаціями, що сприяє мінімізації безпекових і гуманітарних ризиків. У цей період також посилюється горизонтальна взаємодія в межах громад (між органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадськими ініціативами) як відповідь на невизначеність, що супроводжує війну та дезорганізує традиційні соціальні структури.

Другий етап - це кризовий етап реагування та стабілізації. На цій стадії громади вже мають налагоджені початкові механізми адаптації, але продовжують функціонувати у високому рівні невизначеності, що потребує постійного кризового менеджменту. Основні завдання на цьому етапі полягають у забезпеченні безперервності соціальних послуг, підтримці вразливих груп населення, функціонуванні інфраструктури та гуманітарній підтримці за участі NGO і державних органів. Для багатьох громад це означає вибудову гнучких адміністративних, логістичних та соціальних систем, які здатні швидко реагувати на зміни у потребах населення. Саме на цьому етапі постають системні проблеми розвитку спроможності громад (податкова база, кадровий ресурс, доступ до фінансів), що зумовлюють потребу у нових управлінських рішеннях та залученні зовнішніх ресурсів.

Третій етап – це структурування стратегій та локальної стійкості. Після стабілізації безпосередніх загроз та встановлення певної передбачуваності в умовах життя громади переходять до формування стратегічних підходів довгострокового розвитку, що фокусуються на соціальних, економічних і культурних аспектах життєдіяльності. Це стадія, коли громади починають планувати свою діяльність не лише у вимірі виживання, але й розбудови соціального капіталу, відновлення інфраструктури та підтримки сталості соціальних послуг. На цьому етапі важливу роль відіграє стратегічне планування, оцінювання власних ресурсів та можливостей, визначення пріоритетів для інвестицій та соціальних програм у межах громад. Такий підхід

спрямований на підвищення локальної спроможності у довгостроковій перспективі, включно з інтеграцією в економіку та забезпеченням життєздатності громади у післявоєнний період.

Четвертий – етап реінтеграції та післявоєнного розвитку. Ця стадія є перспективною і традиційно передбачає завершення активної фази конфлікту або стабілізацію безпекового середовища, що відкриває шлях до післявоєнного відновлення та реінтеграції. Тут зосереджуються зусилля на інфраструктурних перетвореннях, поверненні переміщених осіб, відбудові житла, освіти та медицини, а також інтеграції громад у загальнонаціональний соціально-економічний простір. Ефективність цього етапу переважно залежить від здатності громади трансформувати накопичений досвід кризових реагувань у механізми сталого розвитку, а також від підтримки держави, міжнародних партнерів та гуманітарних організацій для інституційного зміцнення місцевого самоврядування й ресурсної бази.

Отже, гуманітарні організації в умовах війни є складною, багаторівневою та динамічною системою, а їх діяльність визначається як інституційними характеристиками, так і контекстом безпекових, соціальних та економічних викликів. На прифронтових територіях України гуманітарні організації є не лише механізмом подолання кризових наслідків війни, а й важливим чинником формування соціальної стійкості, відновлення людського потенціалу та створення передумов для повоєнної реінтеграції та сталого розвитку громад.

Підсумовуючи другий розділ, зазначимо, що соціальний розвиток прифронтових громад України є складним багатофакторним процесом, який формується під впливом безпекових, демографічних, соціальних, економічних та інституційних чинників. Встановлено, що в умовах повномасштабної війни визначальний вплив на розвиток громад мають: безпекове середовище, міграційні процеси, рівень соціального капіталу, економічна спроможність територій, доступність соціальних послуг та рівень соціальної вразливості населення. Саме сукупність цих детермінант визначає здатність громад до

адаптації, відновлення та подальшого розвитку.

У ході дослідження встановлено, що гуманітарні організації в сучасних умовах виконують значно ширшу роль, ніж надання екстреної допомоги. Їхня соціальна місія полягає у захисті життя і гідності населення, забезпеченні соціальної підтримки, відновленні соціальних зв'язків та зміцненні стійкості громад. Основними функціями гуманітарних організацій у прифронтових громадах визначено забезпечення базових потреб населення, медичну та психосоціальну підтримку, правовий супровід, координацію гуманітарного реагування, реалізацію довгострокових соціальних програм та інформаційно-просвітницьку діяльність.

Доведено, що гуманітарні організації характеризуються значною інституційною різноманітністю та можуть бути класифіковані за правовим статусом, сферою діяльності, географічним охопленням і характером діяльності. Така класифікація дозволяє більш повно охарактеризувати місце різних гуманітарних акторів у системі соціального розвитку прифронтових територій та визначити специфіку їхнього впливу на місцеві громади.

Отже, результати теоретичного аналізу дозволяють стверджувати, що гуманітарні організації є важливим суб'єктом соціального розвитку прифронтових громад України, оскільки їхня діяльність сприяє не лише подоланню наслідків гуманітарної кризи, але й формуванню соціальної стійкості, розвитку місцевого потенціалу та створенню передумов для повоєнного відновлення територій. Отримані теоретичні висновки становлять основу для подальшого емпіричного дослідження діяльності БО «Координаційний гуманітарний центр» у розвитку прифронтових громад Запорізької області.

РОЗДІЛ 3
ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

3.1. Результати дослідження ролі БО «Координаційний гуманітарний центр» у розвитку прифронтових громад Запорізької області

Сьогодні вагомого значення набуває дослідження практичної діяльності гуманітарних організацій у прифронтових громадах. Адже саме вони забезпечують підтримку населення в умовах соціальної нестабільності, безпекових ризиків та обмеженості ресурсів місцевих громад. Однією з таких організацій є БО «Координаційний гуманітарний центр». Діяльність цієї організації розгортається у 16 регіонах України та спрямована на надання гуманітарної, соціальної, інформаційної та консультативної допомоги. Найактивніше ця благодійна організація діє у прифронтових та постраждалих районах не лише Запорізької, а й Дніпропетровської, Донецької та Харківської областей.

У ході дослідження було проведено соціологічне опитування серед мешканців Запорізької області, які є отримувачами гуманітарної допомоги. Основна мета опитування: виявити оцінку населення щодо ефективності діяльності БО «Координаційний гуманітарний центр», визначити актуальні соціальні потреби населення та проаналізувати роль гуманітарної підтримки у розвитку прифронтових громад.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

– проаналізувати соціально-демографічний склад респондентів;

– визначити основні види гуманітарної допомоги, які отримує населення;

– дослідити рівень задоволеності якістю та своєчасністю гуманітарної підтримки;

– виявити найбільш актуальні потреби населення прифронтових громад;

– оцінити участь населення у програмах соціально-економічного

відновлення;

– виявити проблеми та бар’єри у взаємодії населення з гуманітарними організаціями.

Дослідження проводилось у форматі онлайн-опитування із використанням Google Forms (Додаток А). Це дозволило забезпечити доступність участі респондентів та оперативність збору емпіричних даних.

У дослідженні взяли участь 23 респонденти, серед яких переважають жінки – 17 осіб (73,9 %), тоді як чоловіки становлять – 6 осіб (26,1 %). Такий розподіл частково пояснюється специфікою соціальної структури прифронтових громад. Адже значна частина населення чоловічої статі залучена до військової служби або перебуває поза межами громад у зв’язку з трудовою чи безпековою міграцією.

За віковою структурою найбільшу частку становлять респонденти віком від 40 до 65 років – 39 %, натомість особи віком 18-24 роки становлять 35 %, а категорія 25-40 років – 26,1 %. Отримані результати свідчать про залучення до гуманітарних програм переважно економічно та соціально активного населення, яке найбільш гостро відчуває наслідки війни та гуманітарної кризи.

Серед опитаних найбільшу частку становлять внутрішньо переміщені особи – це 52,2 %, тоді як місцеві мешканці прифронтових громад – 43,5 %. Такий розподіл підтверджує, що саме ВПО є однією з основних категорій отримувачів гуманітарної допомоги у Запорізькій області.

Аналіз тривалості отримання гуманітарної допомоги показав, що 43,5 % респондентів отримують її менше шести місяців, тоді як 39,1 % – понад два роки. Такі дані вказують на тривалий характер гуманітарної залежності частини населення, що зумовлено нестабільністю соціально-економічної ситуації та неможливістю швидкого відновлення нормальних умов життя в прифронтових громадах.

Дослідження видів гуманітарної допомоги засвідчило домінування базових форм підтримки. Найчастіше респонденти отримують продуктові набори (61 %). Значно рідше надаються засоби гігієни, грошова допомога або

юридичні консультації. Отже, діяльність гуманітарних організацій у прифронтових громадах Запорізької області насамперед спрямована на забезпечення первинних життєвих потреб населення.

Водночас результати опитування засвідчили достатньо високий рівень позитивної оцінки своєчасності гуманітарної допомоги. Повністю своєчасною допомогу вважають 48 % респондентів, ще 39 % – переважно своєчасною. Лише незначна частина опитаних зазначила, що допомога надходить несвоєчасно. Тому варто наголосити на відносно ефективній організації логістичних процесів та гуманітарного реагування.

Оцінка ефективності гуманітарної підтримки у задоволенні базових потреб населення демонструє певну обмеженість ресурсів гуманітарного сектору. Більшість респондентів (74 %) зазначили, що гуманітарна допомога лише частково задовольняє їхні потреби. Лише 18 % вказали на повне задоволення базових потреб. Отримані результати доводять те, що гуманітарні організації виконують важливу компенсаторну функцію, проте не здатні повністю вирішити комплекс соціально-економічних проблем населення в умовах війни.

Важливими є результати, що пов’язані з визначенням актуальних потреб населення. Найбільш поширеними відповідями були такі: харчування (39%), житло (26 %) та медичне забезпечення (26 %). Також окремо були відзначені потреби у психологічній підтримці та освіті/перекваліфікації. Такі результати підтверджують домінування базових фізіологічних та безпекових потреб населення, що є характерним для територій із високим рівнем гуманітарної вразливості.

Позитивною є загальна оцінка діяльності гуманітарних організацій у громаді. Майже половина респондентів оцінила їхню роботу як добру, а 34,8 % – як відмінну. Це дозволяє стверджувати, що діяльність БО «Координаційний гуманітарний центр» та інших гуманітарних структур має значний рівень суспільної довіри серед населення прифронтових територій.

Водночас результати опитування засвідчили наявність тенденції до скорочення обсягів гуманітарної допомоги. 43,5 % респондентів помітили

зменшення гуманітарної підтримки протягом цього року. Така тенденція може бути пов’язана зі скороченням фінансування, зміною пріоритетів донорських програм, зростанням кількості потребуючих або загалом тривалим характером війни, що поступово виснажує гуманітарні ресурси.

Надважливе значення для дослідження мають відповіді респондентів щодо програм підтримки, яких наразі бракує у прифронтових громадах. Найчастіше опитані зазначали такі потреби: додаткова гуманітарна допомога, програми працевлаштування, соціальна адаптація ВПО, освітні програми, психологічну підтримку. Такі результати демонструють явну трансформацію потреб населення. Адже, окрім лише екстреної допомоги, населення потребує довгострокової соціальної інтеграції та стабілізації життєвих умов.

Показовими є результати щодо участі населення у програмах економічного відновлення. Лише один респондент зазначив, що брав участь у таких програмах, тоді як 95,7 % опитаних не мають подібного досвіду. Основними бар’єрами були названі: недостатня поінформованість, психологічне виснаження, безпекова ситуація, низька мотивація. Це свідчить про недостатній рівень інтеграції населення прифронтових громад у програми економічної стабілізації та розвитку, а також про домінування короткострокових гуманітарних практик над довгостроковими програмами відновлення.

Аналіз відкритих відповідей респондентів дозволив виявити основні напрями, які, на думку населення, потребують удосконалення у роботі гуманітарних організацій. Серед них виокремлюємо: 1) покращення інформування населення про гуманітарні програми; 2) посилення координації між організаціями; 3) збільшення обсягів допомоги; 4) розширення програм психологічної підтримки; 5) підвищення кадрової спроможності гуманітарних структур. Окремі респонденти також звертали увагу на необхідність приділення більшої уваги безпеці працівників гуманітарного сектору та технічного забезпечення гуманітарних місій.

Отже, результати проведеного дослідження демонструють, що БО «Координаційний гуманітарний центр» відіграє важливу роль у підтримці

населення у прифронтових громадах Запорізької області. Її діяльність сприяє частковій компенсації соціальних ризиків, підтримці вразливих категорій населення та забезпеченню базових потреб мешканців.

Водночас було з'ясовано, що гуманітарна діяльність потребує переходу від кризового реагування до більш комплексного соціального розвитку громад. Такий підхід має охоплювати не лише матеріальну підтримку, а й програми економічного відновлення, психологічної адаптації, розвитку людського потенціалу та посилення соціальної стійкості населення.

Для забезпечення комплексності дослідження ролі гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад Запорізької області було проведено додаткове соціологічне опитування працівників та представників БО «Координаційний гуманітарний центр». Необхідність такого дослідження зумовлена тим, що оцінка гуманітарної діяльності лише з позиції бенефіціарів не дозволяє виявити внутрішні організаційні механізми, труднощі реалізації гуманітарних програм та особливості взаємодії гуманітарного сектору з місцевими громадами.

Мета опитування полягала в оцінці ефективності гуманітарної діяльності та визначення ролі організації у соціальному розвитку прифронтових громад Запорізької області.

Для реалізації поставленої мети були визначені такі завдання:

– дослідити напрями діяльності гуманітарної організації;

– визначити основні категорії отримувачів допомоги;

– проаналізувати найбільш затребувані види гуманітарної підтримки;

– виявити труднощі у процесі надання допомоги;

– оцінити рівень взаємодії гуманітарної організації з органами місцевої влади;

– дослідити рівень залучення населення до програм розвитку;

– встановити фактори, що обмежують активність бенефіціарів;

– визначити перспективні напрями розвитку гуманітарної діяльності у прифронтових громадах.

Дослідження проводилось у форматі онлайн-опитування із використанням Google Forms (Додаток Б). В опитуванні взяли участь 13 представників гуманітарного сектору, які безпосередньо залучені до реалізації гуманітарних програм у Запорізькій області та інших прифронтових регіонах України.

Аналіз результатів опитування показав, що серед працівників гуманітарної сфери переважають жінки – 69 % респондентів, тоді як чоловіки становлять 31 %. За віковою структурою найбільшу частину становлять респонденти віком 25-40 років – 62 %. Особи віком 18-24 роки становлять 23 %, а категорія 40-65 років – 15 %. Це засвідчує домінування працездатного та професійно активного населення у структурі гуманітарного сектору. Молодший та середній вік працівників частково можна пояснити високою мобільністю гуманітарної діяльності, необхідністю оперативного реагування на кризові ситуації та значним психоемоційним навантаженням.

Результати опитування продемонстрували, що діяльність БО «Координаційний гуманітарний центр» має комплексний характер, що дозволяє охопити різні напрямки підтримки населення. 54 % респондентів визначили основним напрямком роботи гуманітарну допомогу. Варто зауважити, що серед інших відповідей були зазначені такі напрямки, як евакуаційна діяльність, соціальний супровід, юридична допомога, координація гуманітарних місій, розселення евакуйованих осіб, реагування на надзвичайні ситуації, розвиток громад. Така розгалуженість у діяльності БО «Координаційний гуманітарний центр» є яскравим прикладом того, як діяльність гуманітарних організацій у прифронтових громадах почала виходити за межі класичного розуміння гуманітарної допомоги, тобто не обмежуватись тільки розподілом матеріальних ресурсів. Можемо стверджувати, що сучасні гуманітарні структури дедалі більше інтегруються у процеси соціальної адаптації населення, підтримки локальної інфраструктури та розвитку людського потенціалу громад.

Локально діяльність БО «Координаційний гуманітарний центр» не обмежується лише Запорізькою областю. Залучені до опитування працівники зазначили, що гуманітарні програми реалізуються також у Харківській,

Дніпропетровській, Донецькій та інших прифронтових областях України. Така міжрегіональна діяльність свідчить про високий рівень мобільності гуманітарного сектору та необхідність адаптації програм до різних локальних контекстів. Проте саме Запорізька область є одним із центрів гуманітарного реагування через значну кількість внутрішньо переміщених осіб, близькість до зони бойових дій та складну гуманітарну ситуацію в окремих громадах регіону.

Більшість працівників організації – 61,5 % – визначили категорію внутрішньо переміщених осіб як основну категорію отримувачів допомоги. Серед інших відповідей були вказані ще й такі: вразливі категорії населення, люди старшого віку, особи з інвалідністю, місцеві мешканці прифронтових територій, особи, які постраждали внаслідок бойових дій. Отримані результати підтверджують високий рівень гуманітарної вразливості населення Запорізької області, що зі свого боку створює навантаження на гуманітарний сектор у питання забезпечення базових соціальних потреб. Варто зауважити, що значна кількість бенефіціарів перебуває у стані тривалої нестабільності. Це вимагає від гуманітарних організацій не лише короткочасної допомоги, а й реалізації програм соціальної адаптації та підтримки стійкості населення.

Під час аналізу відповідей працівників організації було з’ясовано, що найчастішим запитом про допомогу є потреба у грошовій підтримці (58 %). Можемо пояснити це тим, що грошова допомога здатна забезпечити більш гнучке задоволення індивідуальних потреб населення, а також дозволяє отримувачам допомоги самостійно визначати пріоритетні витрати. Окрім того, серед найбільш затребуваних видів підтримки були названі ще й такі: продуктові набори, лікарські засоби, засоби гігієни, евакуаційна допомога. Такі результати підтверджують те, що навіть через тривалий час після повномасштабного вторгнення базові потреби населення залишаються актуальними.

Під час проведення дослідження значну увагу було приділено проблемам, з якими стикаються працівники БО «Координаційний гуманітарний центр». Найпоширеніша відповідь – недостатнє фінансування (46,2 %). Іншу частину становлять труднощі: складна безпекова ситуація, логістичні проблеми, нестача

ресурсів, недостовірна інформація від бенефіцеарів, кадрове навантаження, емоційне виснаження працівників. Такі відповіді свідчать про те, що гуманітарний сектор функціонує в умовах постійної ресурсної та психологічної напруги.

Окремо хочемо звернути увагу на проблему професійного вигорання працівників гуманітарних організацій. Адже робота в умовах війни, високий рівень відповідальності, постійна взаємодія з населенням, що має травматичний досвід, створюють додаткові психологічні разики для працівників.

Щодо взаємодії з місцевою владою, то результати дослідження демонструють неоднозначну оцінку такої співпраці. 53,8 % опитаних оцінюють взаємодію як ефективну, тоді як 46,2 % визначають її як малоефективну. Можемо зробити висновок про існування певних організаційних бар'єрів у комунікації між гуманітарним сектором та місцевою владою. Серед таких проблем виокремлюємо: недостатню узгодженість дій, дублювання функцій, обмежену комунікацію, бюрократичні труднощі, відсутність єдиних механізмів взаємодії.

Важливим аспектом дослідження стало вивчення участі гуманітарних організацій у програмах економічного відновлення громад. Більшість респондентів, а саме 84,6 %, зазначили, що їх організації не реалізують подібні програми. Лише окремі респонденти вказали на програми професійної перекваліфікації та грантову підтримку малого бізнесу. Отримані результати підтверджують, що діяльність гуманітарного сектору у прифронтових громадах досі переважно зосереджена на кризовому реагуванні, а не на довгострокових програмах розвитку та економічної стабілізації. Це також свідчить про необхідність розширення функцій гуманітарних організацій у напрямку підтримки локальної економіки, зайнятості населення та формування економічної стійкості громад.

Щодо рівня залученості населення до програм розвитку, то більшість працівників оцінили його як середній (61,5 %). Низьким його вважають 23,1 % респондентів, а високим – лише 15,4 %. На думку працівників гуманітарного сектору, основними причинами низької активності бенефіціарів є: недостатня

поінформованість; психологічне виснаження; безпекова ситуація; невпевненість у власних силах; відсутність мотивації. Це також засвідчує складний психоемоційний стан населення прифронтових громад та обмеженість ресурсів соціальної активності в умовах війни.

У відповідях працівників гуманітарного сектору простежується розуміння того, що роль гуманітарних організацій має виходити за межі класичного гуманітарного реагування. Серед перспективних напрямів розвитку респонденти називають: відновлення соціальної інфраструктури; підтримку молоді; розвиток локальної економіки; посилення міжсекторальної взаємодії; впровадження цифрових рішень; локалізацію гуманітарної допомоги; розширення координації між організаціями. Отже, працівники гуманітарного сектору розглядають гуманітарні організації як важливих суб'єктів не лише кризового реагування, але й довгострокового соціального розвитку прифронтових громад.

Проведені соціологічні опитування серед отримувачів гуманітарної допомоги та працівників БО «Координаційний гуманітарний центр» дозволило провести комплексний аналіз ролі гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад Запорізької області та основні тенденції функціонування гуманітарного сектору в умовах війни.

Отже, результати дослідження підтверджують, що гуманітарні організації сьогодні виконують важливу функцію підтримки життєдіяльності населення прифронтових територій. Їх діяльність забезпечує часткову компенсацію наслідків гуманітарної кризи, що спричинена повномасштабною війною, та сприяє підтримці соціальної стабільності у громадах. Вагоме значення гуманітарна допомога має для внутрішньо переміщених осіб, людей старшого віку, осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій населення, які найбільше потерпають від наслідків бойових дій.

3.2. Рекомендації з оптимізації соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій

Виклики сьогодні, такі як руйнування об'єктів інфраструктури, масове

внутрішнє переміщення населення, зростання рівня безробіття, погіршення доступу до соціальних послуг, посилання соціальної вразливості населення, суттєво впливають на соціально-економічний стан прифронтових громад та зумовлюють необхідність пошуку ефективних механізмів підтримки місцевого населення. У цих умовах гуманітарні організації є важливими суб'єктами забезпечення життєдіяльності громад, адже вони вже виконують не лише функції екстреного реагування, але й поступово долучаються до процесів соціального відновлення та розвитку.

Результати проведеного дослідження продемонстрували, що гуманітарна допомога є одним із основних інструментів підтримки населення прифронтових територій. Водночас було виявлено низку проблем, що обмежують ефективність діяльності гуманітарних організацій та стримують їхній вплив на довгостроковий соціальний розвиток громад. Це зумовлює необхідність розробки рекомендацій, спрямованих на посилення ролі гуманітарного сектору у формуванні соціальної стійкості та розвитку прифронтових територій.

Першочерговим напрямом для удосконалення є посилення координації між гуманітарними організаціями, органами місцевого самоврядування та державними інституціями. Дослідження показало, що існує недостатня узгодженість дій окремих суб'єктів гуманітарної діяльності. У результаті це призводить до дублювання програм, нерівномірного розподілу ресурсів та неефективного використання наявного потенціалу. Для вирішення цієї проблеми, на нашу думку, доцільним є створення постійно діючих координаційних платформ на рівні громад або районів. Такі платформи забезпечуватимуть обмін інформацією, спільне планування заходів та моніторинг актуальних потреб населення. Подібний підхід дозволить підвищити адресність допомоги та забезпечити її відповідність реальним потребам мешканців.

Другим важливим напрямом є розвиток довгострокових програм соціальної підтримки населення. Згідно з результатами проведеного опитування значна частина гуманітарної діяльності досі зосереджена на задоволенні базових

потреб населення. Незважаючи на важливість таких заходів, вони не забезпечують подолання причин соціальної вразливості. У зв'язку з цим гуманітарним організаціям необхідно розширювати програми, що спрямовані безпосереньо на соціальну адаптацію, розвиток життєвих навичок, підтримку самозайнятості та підвищення соціальної активності населення. Передусім підвищеної уваги потребують внутрішньо переміщені особи, які стикаються з труднощами інтеграції в нові громади та потребують комплексної підтримки.

Результати дослідження засвідчили низький рівень залучення населення до програм економічної підтримки та розвитку підприємницької діяльності. Це зумовлює необхідність оптимізації та розширення програм економічного відновлення громад. Гуманітарним організаціям варто більш інтенсивно впроваджувати грантові програми для малого бізнесу, підтримувати соціальне підприємництво, організовувати професійне навчання та перекваліфікацію населення, зважаючи на обмеженість місцевих бюджетів та скорочення економічної активності у прифронтових регіонах. Подібні заходи сприятимуть зниженню залежності населення від гуманітарної допомоги та формуванню передумов для економічної самостійності громад.

Також важливим компонентом соціального розвитку прифронтових територій є підтримка психічного здоров'я населення. Постійне перебування в умовах війни супроводжується високим рівнем стресу, підвищеною тривожністю, психологічною травматизацією та емоційним виснаженням. Результати опитування також свідчать про наявність запиту на психологічну допомогу серед мешканців громад. У зв'язку з цим необхідно розширювати програми психосоціальної підтримки, створювати мобільні консультаційні групи, організовувати групи взаємодопомоги та проведити заходи для формування психологічної стійкості населення. Особливу увагу слід приділяти дітям, підліткам, людям старшого віку та особам, які пережили втрату житла чи близьких людей.

Окремим напрямом удосконалення має стати посилення інформаційної роботи з населенням. Однією з проблем, виявлених у ході дослідження, стала

недостатня обізнаність громадян щодо наявних програм підтримки. У деяких випадках населення не володіє інформацією про можливості отримання допомоги, участі у проєктах розвитку чи програмах працевлаштування. Для вирішення цієї проблеми гуманітарним організаціям варто більш активно та якісно використовувати цифрові канали комунікації, місцеві медіа, соціальні мережі, інформаційні заходи у громадах. Водночас, важливим є забезпечення доступності інформації для різних категорій населення.

Значний потенціал для соціального розвитку прифронтових громад має залучення населення до процесів прийняття рішень. Сучасні підходи до розвитку громад передбачають активну участь мешканців у визначенні пріоритетів та формуванні місцевої політики. Так гуманітарні організації можуть виступати посередниками між громадянами та органами влади, чим сприятимуть розвитку громадянської активності, підтримуватимуть місцеві ініціативи та формуватимуть механізми громадської участі. Такий підхід дозволить підвищити рівень довіри до інституцій та забезпечити більшу відповідність програм розвитку потребам населення.

Перспективним напрямом є розвиток міжсекторального партнерства. Гуманітарні організації можуть виступати координаторами таких партнерств із державними органами, місцевим самоврядуванням, бізнесом, міжнародними партнерами, і забезпечувати ефективне використання ресурсів та сприяти реалізації комплексних програм відновлення громад. Особливого важливим є співпраця з міжнародними донорами, які мають можливість забезпечувати фінансову підтримку масштабних проєктів соціального розвитку.

Ще одним важливим напрямом є підтримка молоді як стратегічного ресурсу відновлення громад. Нині молодь часто виїжджає до безпечніших регіонів або за кордон. Це створює ризики демографічного скорочення та втрати людського потенціалу. Гуманітарним організаціям варто впроваджувати програми молодіжного лідерства, неформальної освіти, професійного розвитку та підтримки молодіжних ініціатив. Такі заходи сприятимуть формуванню активної громадянської позиції молоді та її залученню до процесів відновлення

територій.

Особливу увагу слід звернути на питання розвитку соціальної стійкості громад. Досвід функціонування прифронтових територій свідчить, що здатність громади протистояти кризовим викликам залежить від рівня внутрішньої згуртованості, довіри та взаємопідтримки. З цього погляду гуманітарним організаціям необхідно підтримувати проєкти, що спрямовані на розвиток соціального капіталу, зміцнення горизонтальних зв'язків між мешканцями, створення волонтерських мереж та громадських ініціатив.

Отже, оптимізація соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій повинна базуватися на комплексному підході, який поєднує гуманітарне реагування з довгостроковими програмами соціального та економічного розвитку. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності гуманітарної діяльності, зміцненню соціальної стійкості населення та створенню передумов для сталого розвитку прифронтових громад у післявоєнний період.

Підсумовуючи третій розділ, зазначимо, що проведене емпіричне дослідження дозволило ґрунтовно проаналізувати роль БО «Координаційний гуманітарний центр» у соціальному розвитку прифронтових громад Запорізької області та оцінити особливості функціонування гуманітарного сектору в умовах війни. Результати опитувань отримувачів гуманітарної допомоги та працівників організації засвідчили, що гуманітарні організації відіграють важливу роль у забезпеченні життєдіяльності населення, підтримці вразливих категорій громадян та стабілізації соціальної ситуації в громадах.

Встановлено, що основними напрямами діяльності гуманітарних організацій і надалі залишаються надання продуктової, фінансової, медичної та соціальної допомоги, евакуаційна підтримка населення, а також реалізація заходів із соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Водночас результати дослідження підтверджують поступове розширення функцій гуманітарних організацій та їх залучення до процесів розвитку громад, відновлення соціальної інфраструктури та підтримки місцевого населення.

Аналіз отриманих даних дозволив виявити низку проблем, що впливають на ефективність гуманітарної діяльності. Серед них було виокремлено недостатнє фінансування, безпекові ризики, логістичні труднощі, недостатня поінформованість населення щодо наявних програм підтримки та низький рівень залучення мешканців до довгострокових програм розвитку. Крім того, встановлено, що потребують подальшого розвитку програми економічного відновлення, психологічної підтримки та соціальної інтеграції.

На основі результатів дослідження розроблено рекомендації щодо оптимізації соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій. Вони передбачають посилення міжсекторальної взаємодії, розвиток довгострокових програм соціальної та економічної підтримки населення, розширення психосоціальних послуг, активізацію участі громадян у процесах розвитку громад та зміцнення соціальної стійкості територій.

ВИСНОВКИ

Сьогодні значна кількість наукових праць присвячені діяльності гуманітарних організацій в умовах війни. Однак, увага дослідників прикута переважно до питань гуманітарної допомоги, соціального захисту ВПО, функціонування неурядових організацій та реагування на наслідки збройних конфліктів. Водночас недостатньо уваги приділено комплексному дослідженню ролі гуманітарних організацій у соціальному розвитку саме прифронтових громад України, особливостям їхнього впливу на соціальну стійкість територій, розвиток місцевого потенціалу та формування механізмів відновлення громад в умовах тривалої війни. Це підтверджує актуальність обраної теми та зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення зазначеної проблематики.

У ході дослідження було виокремлено та уточнено такі поняття, як «прифронтові території», «гуманітарні організації», «соціальний розвиток» тощо. Визначено, що прифронтові території – це регіони та громади України, що безпосередньо межують із зоною бойових дій або постійно потерпають від ворожих обстрілів. Гуманітарні організації є важливими інституційними суб’єктами, діяльність яких спрямована на захист життя і гідності населення, подолання наслідків гуманітарних криз та підтримку соціального розвитку громад. Соціальний розвиток розглядається як процес позитивних соціальних змін, спрямованих на покращення умов життєдіяльності населення, підвищення рівня соціального благополуччя та зміцнення соціальної стійкості територій.

Дослідження «Гуманітарні організації у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні» стало можливим завдяки застосуванню комплексу наукових принципів: об’єктивності, системності, контекстуальності, історизму, кваліфікації та гуманітарної спрямованості. Для досягнення мети дослідження було використано такі методи: аналіз і синтез, індукція та дедукція, системно-структурний аналіз, порівняльний метод, контент-аналіз, статистичний метод, метод узагальнення практичного досвіду та метод опитування у формі глибинного інтерв’ю.

Проведений теоретичний аналіз дозволив визначити основні детермінанти соціального розвитку прифронтових громад. Встановлено, що соціальний розвиток таких територій формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників. Серед них провідне місце займають: безпекове середовище, демографічні та міграційні процеси, рівень соціального капіталу, економічна спроможність громад, доступність соціальних послуг, рівень соціальної вразливості населення. Доведено, що в умовах війни саме поєднання зазначених факторів визначає можливості громад до адаптації, стабілізації та подальшого розвитку.

У ході дослідження було встановлено, що соціальна місія гуманітарних організацій виходить за межі надання екстреної допомоги. Гуманітарні організації виконують функції забезпечення базових потреб населення, медичної та психосоціальної підтримки, правового супроводу, координації гуманітарного реагування, реалізації довгострокових соціальних програм та інформаційно-просвітницької діяльності. Доведено, що в сучасних умовах вони виступають важливими агентами соціальних змін, сприяють підтримці соціальної стабільності та формуванню стійкості прифронтових громад до кризових викликів.

У межах дослідження було здійснено класифікацію гуманітарних організацій за правовим статусом, сферою діяльності, географічним охопленням та характером діяльності. Встановлено, що функціонування гуманітарного сектору забезпечується взаємодією міжнародних, національних та місцевих організацій. Також визначено основні етапи розвитку гуманітарних організацій в умовах війни: мобілізацію та адаптацію, кризове реагування і стабілізацію, формування локальної стійкості та післявоєнне відновлення.

Результати проведеного емпіричного дослідження свідчать про те, що гуманітарні організації відіграють важливу роль у забезпеченні життєдіяльності населення прифронтових громад Запорізької області. Підтверджено, що основними отримувачами допомоги є внутрішньо переміщені особи, люди старшого віку, особи з інвалідністю та інші вразливі категорії населення.

Найбільш поширеними видами підтримки є продуктові набори, грошова допомога, забезпечення засобами гігієни, медикаментами та евакуаційна підтримка. Водночас дослідження показало, що гуманітарна допомога переважно забезпечує базові потреби населення та лише частково вирішує проблеми соціального розвитку громад.

Під час дослідження було виявлено проблеми, що знижують ефективність гуманітарної діяльності. Серед них виокремлено такі: недостатнє фінансування, безпекові ризики, логістичні труднощі, недостатню координацію між суб'єктами гуманітарного реагування, низький рівень поінформованості населення щодо наявних програм підтримки та недостатню участь мешканців у програмах економічного відновлення. Встановлено високий рівень потреби населення у психологічній підтримці, соціальній адаптації та програмах працевлаштування.

У процесі дослідження було визначено основні шляхи оптимізації соціального розвитку прифронтових громад України засобами гуманітарних організацій: 1) посилення координації між гуманітарними організаціями, органами місцевого самоврядування та державними інституціями; 2) розвиток довгострокових програм соціальної підтримки населення; 3) розширення програм економічного відновлення та підтримки підприємництва; 4) удосконалення системи психосоціальної допомоги; 5) активізація інформаційно-просвітницької роботи; 6) залучення населення до процесів прийняття рішень; 7) розвиток міжсекторального партнерства; 8) підтримка молодіжних ініціатив; 9) зміцнення соціальної стійкості та соціального капіталу громад.

Отже, проведене теоретичне та емпіричне дослідження дає змогу підтвердити висунуту гіпотезу про те, що гуманітарні організації є важливим чинником соціального розвитку прифронтових громад України, а ефективність їхнього впливу суттєво зростає за умови поєднання гуманітарного реагування із довгостроковими програмами соціального розвитку, міжсекторальної взаємодії, підтримки місцевого потенціалу та активного залучення населення до процесів відновлення і розвитку громад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. М. Денисюк та ін.; ред.: О. В. Епель, Т. Л. Лях, І. В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.

2. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія. Київ : Наук. світ, 2006. 363 с.

3. Біда О. А., Блага А. Б., Мартиненко О. А., Статкевич М. Г. Гуманітарна катастрофа чи гуманітарна голка –дві сторони однієї медалі: доступ до гуманітарної допомоги в умовах збройного конфлікту на сході України / за заг. ред. А. П. Бущенка. Київ : КИТ, 2016. 54 с.

4. Білоус Л. М. Значення та завдання діяльності гуманітарних організацій. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. №3 (33). С. 794–803.

5. Бєсєдін І. О. Принципи гуманітарної допомоги. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 02. С. 491–496.

6. Возняк Г. В., Патицька Х. О. Бюджетні детермінанти забезпечення стійкості територіальних громад: воєнна адаптація та орієнтири повоєнного відновлення. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 81–96.

7. Возняк Г. В., Сороковий Д. О. Територіальні громади в умовах війни в Україні: стан, особливості функціонування та розвитку. *Фінансовий простір*. 2024. № 1 (55). С. 20–36.

8. Волощук О. А., Рудой К. М. Міжнародне гуманітарне право в умовах воєнного стану в Україні. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 6 лют. 2025 р. Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025 С.368–369.

9. Демчик О. І., Кречетова В. М., Чичановський І. О. Практики гуманітарної допомоги цивільному населенню в прифронтових регіонах. *Українознавчий альманах*, 2025. №37 С.34–38.

10. Довбиш Н. Є. Соціальний капітал територіальних громад: адаптація моделі Р. Патнема до українських реалій. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2025. № 28 (2). С. 189–194.

11. Захаров О. Українські гуманітарні організації – соціальна допомога в мирний і кризовий час. URL : https://hmh.news/16378/ukrayinski-gumanitarni-organizacziyi-soczialna-i-medychna-dopomoga-v-myrnyj-ta-kryzovyj-chas/ (дата звернення: 01.03.2026).

12. Ігнатенко К. В., Садзаглішвілі Ш. Цифровізація соціальних послуг у відповідь на війну в Україні. Соціальна робота та освіта. 2023. № 10 (3). URL : https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.2 (дата звернення: 25.02.2026)

13. Карпчук Н. П. Гуманітарна допомога та цивільний захист як напрям діяльності Європейського Союзу для сприяння міжнародному миру й безпеці. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2019. № 1 (5). С. 13–22.

14. Кожевникова В. О. Окремі аспекти сутності та діяльності неурядових організацій (NGO) в сучасних умовах. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. Вип. 03. С. 309–312.

15. Койдель О., Гацько В., Даркович А., Гус О. Звіт з дослідження. Місцева демократія та життєстійкість в Україні: досвід реагування громад на кризові ситуації під час війни. 2024. 57 с.

16. Кравець Н. О., Климук Н. Я. Особливості запровадження соціальних програм в умовах військового стану в україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України.* . 2023. С. 76–79.

17. Красилюк В. Ф. Можливі сценарії розвитку територіальних громад в післявоєнний період. *Політичне життя*. 2024. № 4. С. 49–54.

18. Кривачук Л. Міжнародні неурядові організації в інтересах дітей: аналіз діяльності та систематизація організацій. *Науковий вісник Демократичне врядування*. 2010.Вип. 6. С. 88–94.

19. Леміш К. М., Токаренко О. І., Сова А. М. Роль територіальних громад у сталому розвитку держави в умовах збройного конфлікту. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5 (56). С. 63–71.

20. Лютий В. П., Дуля А. В. Сім'ї ВПО з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С.49–58.

21. Лях В. В., та Дуля А. В. Проєктна діяльність міжнародної благодійної організації «Фонд Східної Європи» для соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. *Соціальна робота та освіта*. 2024. Т.11. №3. С. 360–372.

22. Михайліченко Т. О. Міжнародні гуманітарні організації в умовах війни: чи буде світло серед руїн європейського правопорядку. *Теорія та практика протидії злочинності в умовах правового режиму воєнного стану* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 8 лист. 2024 р. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С. 172-178.

23. Мушенок С. І. Проблеми надання гуманітарної допомоги в Україні : практичні аспекти. *Київський часопис права*. 2024. № 3. С. 158–162.

24. Немченко Т. А. Організаційно-економічний механізм соціального розвитку трудового потенціалу в умовах інноваційних трансформацій : дис. … кан. економ : 08.00.07 / Центральноукраїнський національний технічний університет МОН України. Кропивницький. 2021. 296 с.

25. Нолте І. М. Міжорганізаційна співпраця для надання гуманітарної допомоги: аналіз результатів партнерства, громади та окремої організації. *Огляд публічної діяльності та управління*. 2018. Том 41 (3). С. 596–619.

26. Петрочко Ж. В., Лях Т. Л. Потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 3. С.202–207.

27. Письменний В. В. Інноваційні інструменти фінансування гуманітарних проєктів в умовах війни: досвід України. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 84. № 5. С. 81–91.

28. Приходько Ю. П. Роль громадських організацій у забезпеченні міжнародного гуманітарного права під час збройного конфлікту. *Міжнародне*

гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів : матеріали. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 6 лют. 2025 р. Київ : Київський інститут Національної гвардії України, 2025 С.92–94.

29. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text (дата звернення 05.02.2026)

30. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1686-2025-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.02.2026)

31. Про гуманітарну допомогу : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text (дата звернення: 04.02.2026)

32. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show /1706-18#Text (дата звернення: 04.02.2026)

33. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2% D1%80 #Text (дата звернення: 04.02.2026)

34. Про соціальні послуги : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/ed20190117/sp:head#n10 (дата звернення 05.02.2026)

35. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ президента України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show /722/2019#Text (дата звернення 05.02.2026)

36. Прус Ю. О., Алба В. Є. Соціально-економічні детермінанти економічної безпеки територіальних громад. *Сучасні виклики та сталий розвиток економіки і бізнесу* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 11 груд. 2025 р.). Запоріжжя : ТДАТУ, 2025. С. 291–294.

37. Рєпін Д. А. Гаруст Ю. В. Проблеми правового регулювання діяльності гуманітарних організацій в Україні. *Правові горизонти*, 2019. Вип. 19 (32). С. 144–149.

38. Сабадаш Н. В. Локалізація національної гуманітарної політики в умовах повномасштабної війни в Україні. *Влада та управління*. 2022. № 9. С. 95–104.

39. Сінайко О. О., Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю. та ін. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 126 с.

40. Соціальна і гуманітарна політика: навч. посіб. / В. В. Васильєв, Ю.В.Борисова, С. В. Глазунов та ін. Дніпро : РВВ ДНУ, 2006. 112 с.

41. Соціальна і гуманітарна політика : підручник / В. П. Трощинський та ін.; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. Київ: Вид-во НАДУ, 2016. 792 с.

42. Соціологія : підручник / Н. П. Осипова. В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін; за ред Н. П. Осипової. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

43. Спіріна Т. П, Лехолетова М. М., Лях Т. Л Гуманітарні програми допомоги вразливим групам населення в умовах воєнного часу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2025. Вип. 1(56). С. 228–233. https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.228-233

44. Старєв О. В. Поняття та зміст гуманітарної допомоги в Україні. *Сучасний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 131–138.

45. Турчин Я. Б., Івасечко О. Я., Цебенко О. О. Принципи гуманітарної допомоги Європейського Союзу: імплементація та виклики. *Регіональні студії*, 2024. № 36. С. 106–111.

46. Хелашвілі А. В, Кабанець Ю. О, Куделя В. І. Соціальний захист у прифронтових сільських і селищних громадах. Дослідницький звіт. 56 с. URL : https://cedos.org.ua/researches/soczialnyj-zahyst-u-pryfrontovyh-silskyh-i-selyshhnyh-gromadah/ . (дата звернення: 20.02.2026).

47. Хар О. Ю. Класифікація міжнародних неурядових організацій: ключові функціональні особливості. *Регіональні студії*. 2019. №18. С.94–99.

48. Хмелевська О. М. Гуманітарна дія в умовах війни в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 51 (1). С. 96–117.

49. Цюрупа М. В. Гуманітарна криза у зонах збройних конфліктів: на що сподіватись людині, «яка надміру страждає». *Українознавчий альманах*. 2021. Вип. 29. С. 193–199.

50. Шевченко О. О. Локалізація програм міжнародної гуманітарної допомоги в Україні: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна*. 2024. № 39. С.222–227

51. Шевченко О. О. Роль місцевих неурядових організацій у формуванні гуманітарної відповіді в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*, 2024. №35. С. 81–82.

52. Шевченко О. О. Між формальними партнерствами та реальним впливом: як відсутність автономії послаблює участь місцевих органів влади в гуманітарних програмах. *Соціальна робота та освіта*. 2025. № 12 (3). С. 310–323.

53. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. Humanitarian principles. European Commission. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/who/humanitarianprinciples_en. (дата звернення: 12.02.2026).

54. Forsythe D. P. Humanitarian Intervention: The Ethics, Law, and Politics. Lynne Rienner Publishers, 2006, 336 p.

55. Humanitarian Cluster. URL: https://donare.info/en/glossary/humanitarian_cluster?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.02.2026).

56. Weiss T. G. Humanitarian Intervention. Polity Press, 2007. 196 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для опитування отримувачів гуманітарної допомоги у межах соціологічного дослідження на тему «Гуманітарні організації у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні»

1. До якої категорії населення Ви належите?

- ВПО
- Місцевий житель прифронтової громади
- Людина з інвалідністю
- Пенсіонер
- Багатодітна сім’я
- Інше

2. Як давно Ви отримуєте гуманітарну допомогу?

- Менше 6 місяців
- 6-12 місяців
- 1-2 роки
- Понад 2 роки

3. Які види гуманітарної допомоги Ви отримували?

- Продуктові набори
- Засоби гігієни
- Медикаменти
- Психологічна підтримка
- Юридичні консультації
- Грошова допомога
- Реабілітаційні засоби
- Інше

4. Наскільки своєчасною є гуманітарна допомога?

- Повністю своєчасна
- Переважно своєчасна
- Частково несвоєчасна
- Несвоєчасна

5. Чи допомагає гуманітарна підтримка задовольняти Ваші базові потреби?

- Повністю
- Частково
- Майже не допомагає
- Не допомагає

6. Які потреби для Вас наразі є найбільш актуальними?

- Харчування
- Медичне забезпечення
- Житло
- Працевлаштування
- Психологічна підтримка
- Юридична допомога
- Освіта/перекваліфікація
- Інше

7. Як Ви оцінюєте роботу гуманітарних організацій у Вашій громаді?

- Відмінно
- Добре
- Задовільно
- Незадовільно

8. Чи помітили Ви зменшення обсягів гуманітарної допомоги за останній рік?

- Так

- Ні
- Важко відповісти

9. Яких програм підтримки Вам бракує?

- Програм працевлаштування
- Грантів для відкриття власного бізнесу
- Соціальної адаптації ВПО
- Психологічної допомоги
- Освітніх програм
- Інше

10. Чи брали Ви участь у програмах економічного відновлення (гранти, навчання, перекваліфікація)?

- Так
- Ні

11. Якщо ні, то що заважає Вам брати участь у таких програмах?

- Недостатня інформація
- Відсутність мотивації
- Недовіра
- Психологічне виснаження
- Безпекова ситуація
- Інше

12. Що, на Вашу думку, потрібно покращити у роботі гуманітарних організацій?

Додаток Б

Гайд для опитування представників гуманітарних організацій у межах соціологічного дослідження на тему «Гуманітарні організації у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні»

1. **Який напрям діяльності Вашої організації?**

_____

2. У яких регіонах або громадах працює Ваша організація?

_____

3. Які категорії населення є основними отримувачами допомоги?

_____

4. Які види допомоги є найбільш затребуваними серед населення?

_____

5. Які основні труднощі виникають у процесі надання допомоги?

_____

6. Наскільки ефективною Ви вважаєте взаємодію з місцевою владою?

_____

7. Чи реалізує Ваша організація програми економічного відновлення? Які саме?

_____

9. Як Ви оцінюєте рівень залученості населення до програм розвитку?

_____

10. Які фактори найбільше впливають на низьку активність бенефіціарів?

_____

11. Які зміни могли б підвищити ефективність гуманітарної діяльності?

_____

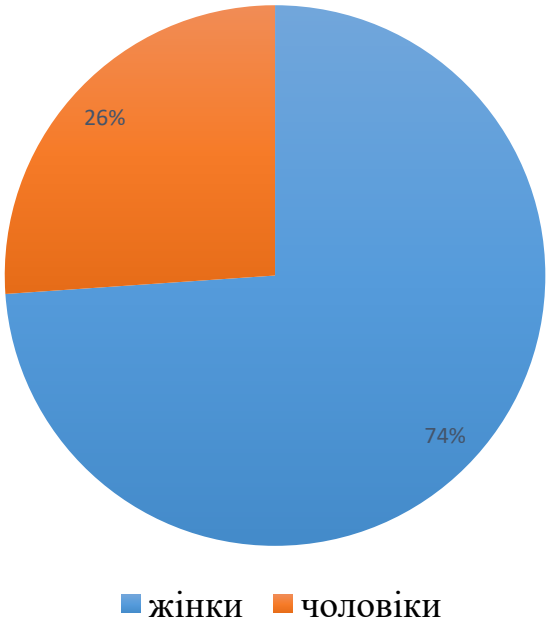
12. Як Ви бачите роль гуманітарних організацій у соціальному розвитку прифронтових громад у майбутньому?

_____

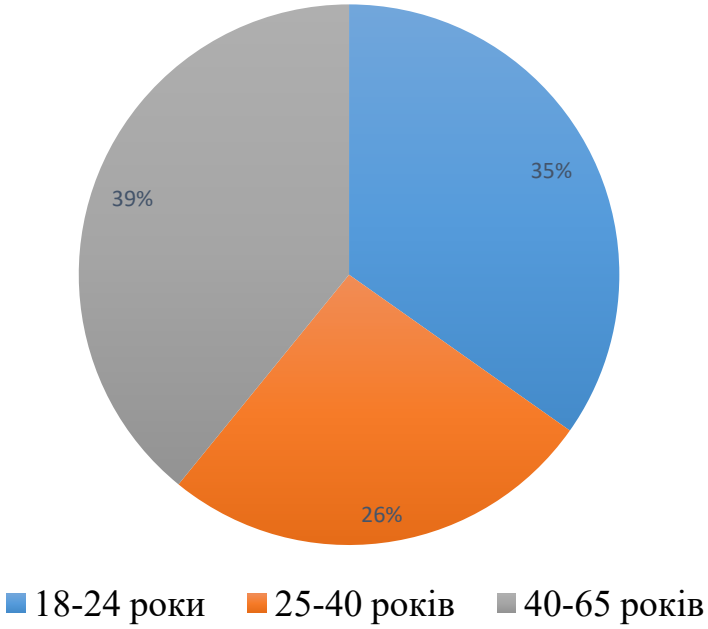
Додаток В

Результати соціологічного опитування отримувачів гуманітарної допомоги (у діаграмах)

В.1. Розподіл респондентів за статтю



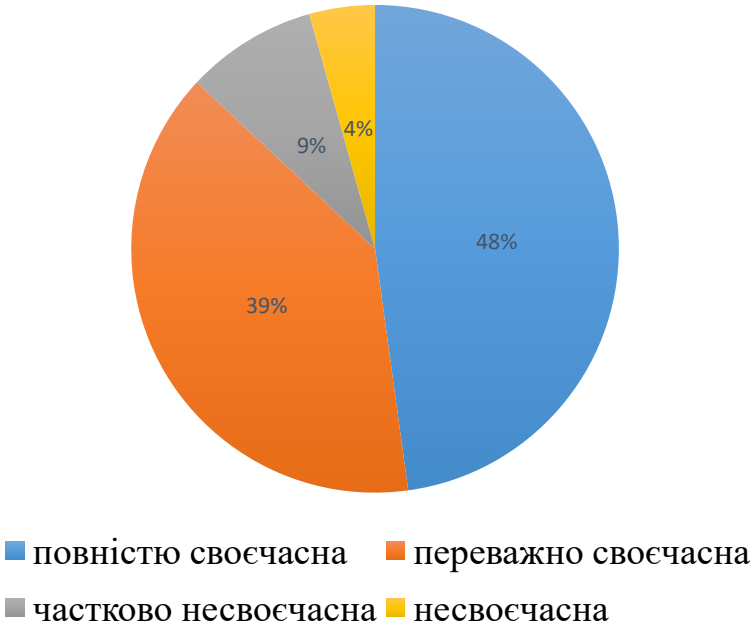
В.2. Розподіл респондентів за віком



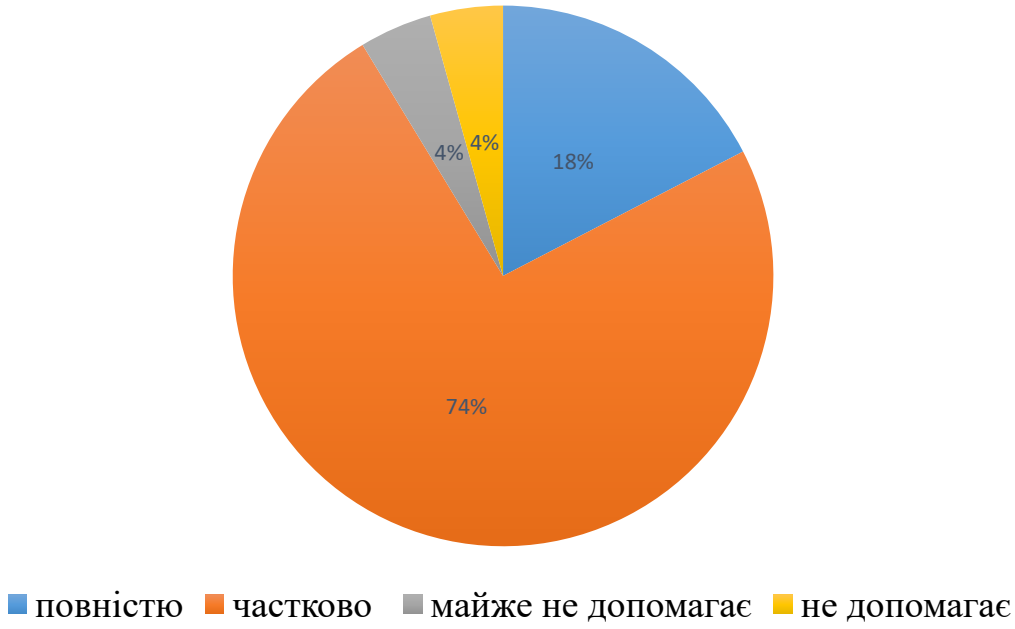
В.3. Основні види гуманітарної допомоги, що отримують респонденти



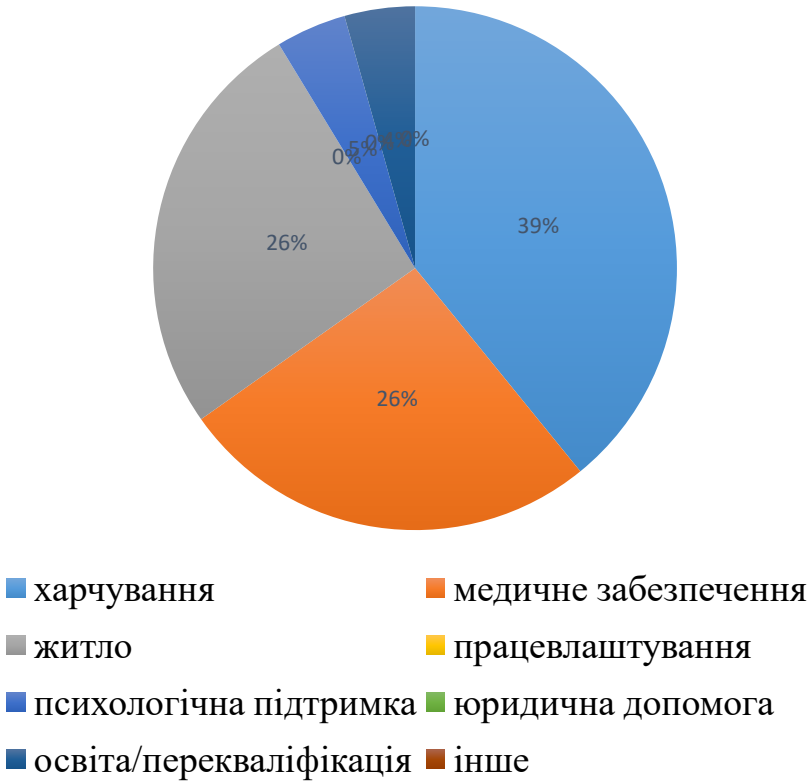
В.4. Оцінка своєчасності гуманітарної допомоги



В.4. Оцінка ефективності гуманітарної підтримки у задоволенні базових потреб населення



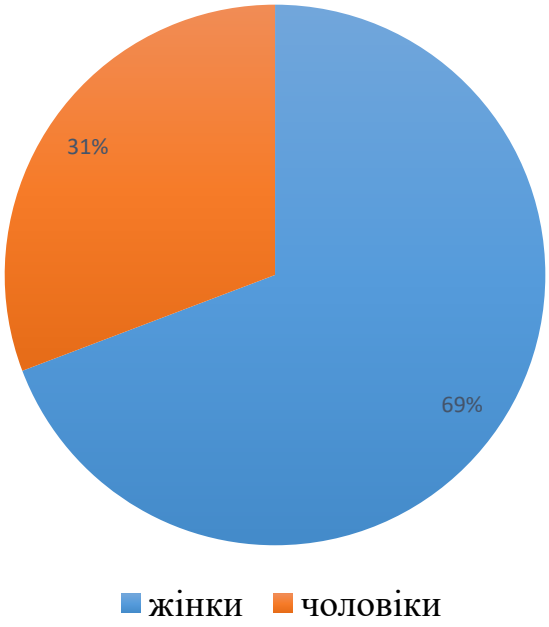
В.6. Визначенням актуальних потреб населення



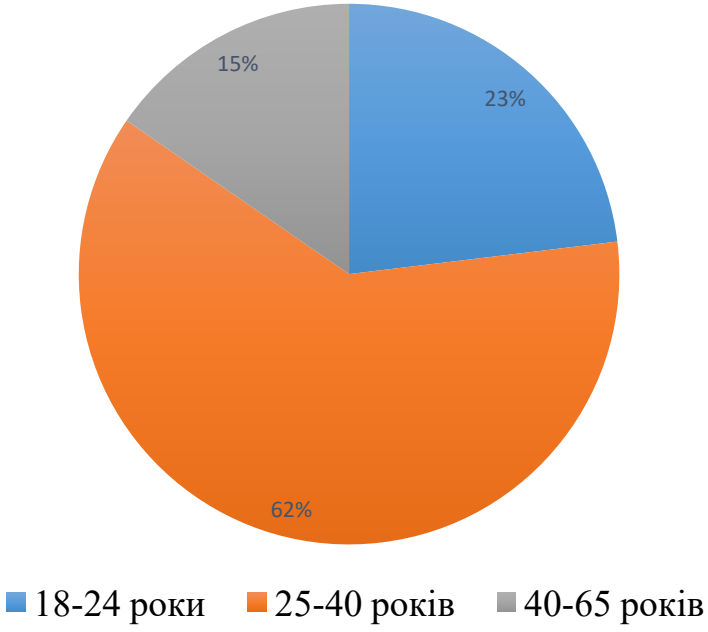
Додаток Г

Результати соціологічного опитування працівників та представників БО «Координаційний гуманітарний центр» (у діаграмах)

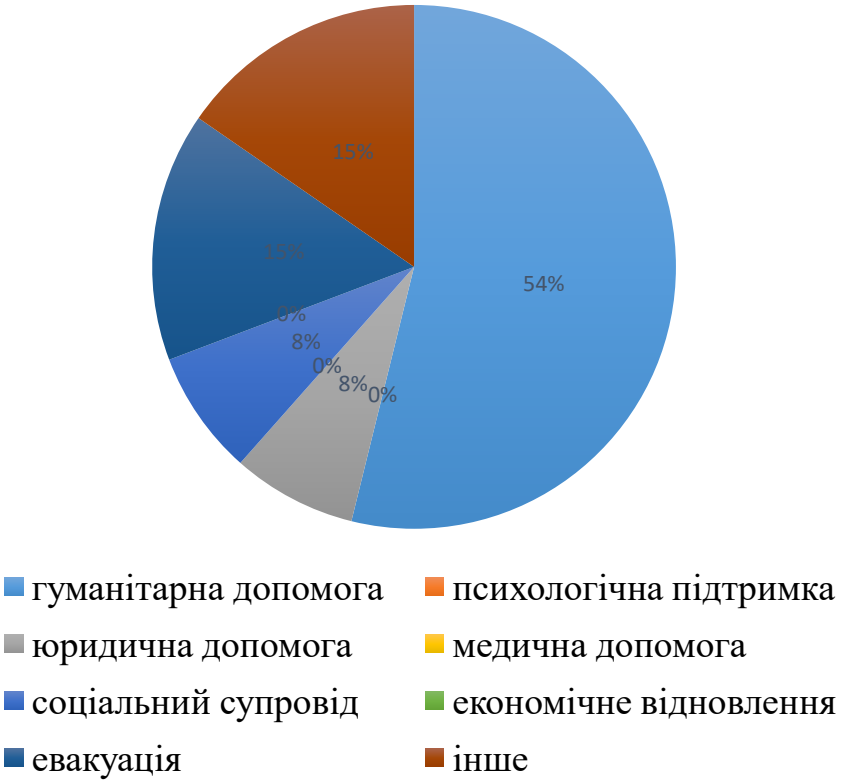
Г.1. Розподіл респондентів за статтю



Г.2. Розподіл респондентів за віком



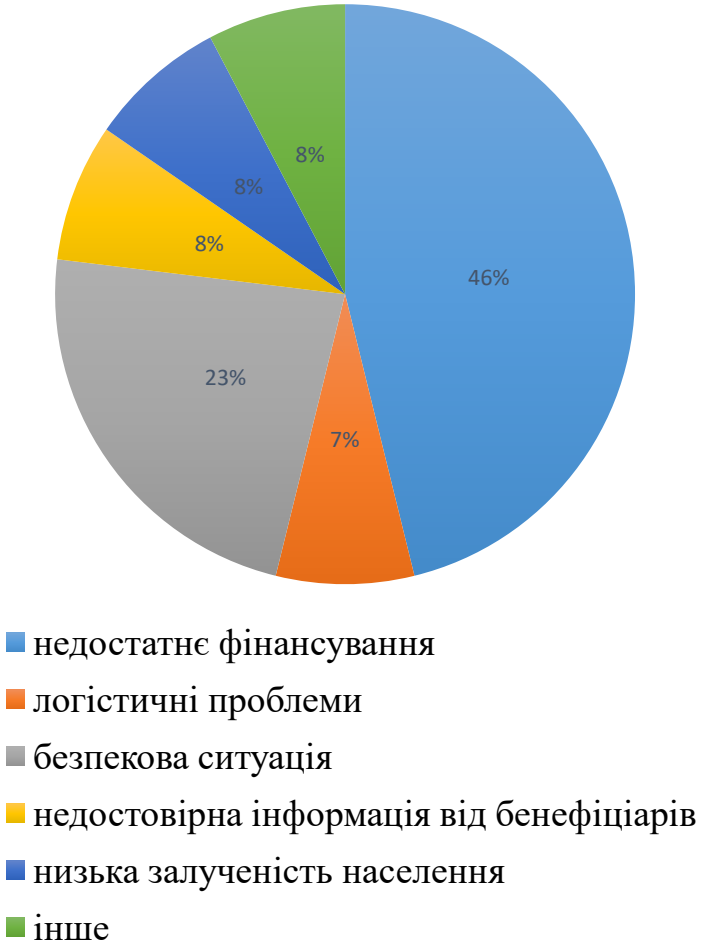
Г.3. Напрям діяльності організації



Г.4. Найбільш затребувані види допомоги серед населення



Г.5. Основні труднощі у процесі надання допомоги



Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти «магістр»
Запорізького національного університету

Я, Кудрявська Аліна Іванівна, студентка IV курсу бакалаврату, денної форми навчання, факультету соціології та управління, спеціальність 054 «Соціологія», адреса електронної пошти alinakudravska@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Гуманітарні організації у соціальному розвитку прифронтових громад в Україні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

10.06.2026 А.І Кудрявська

Науковий керівник,
к.соц.н., доцент кафедри соціології
10.06.2026 Ю.О. Приймак